

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»**

ШКОДА МАР'ЯНА СЕРГІЙВНА

УДК 339.944:330.342.1(477)(043.3)

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СИСТЕМ КЛАСТЕРНОГО
ПАРТНЕРСТВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.00.03 –
Економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Київському національному університеті технологій та дизайну, м. Київ.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор,
Ганущак-Єфіменко Людмила Михайлівна,
Київський національний університет технологій
та дизайну,
проректор з наукової та інноваційної діяльності

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Маргасова Вікторія Геннадіївна,
Національний університет «Чернігівська
політехніка»,
проректор з наукової роботи

доктор економічних наук, професор
Кукса Ігор Миколайович,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва,
перший проректор

доктор економічних наук, професор
Готра Вікторія Вікторівна,
Ужгородський національний університет,
професор кафедри економіки та підприємництва

Захист відбудеться «30» вересня 2021 р. о 12:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 26.889.01, у ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ВНЗ «Національна академія управління» за адресою: 03151, м. Київ, вул. Ушинського, 15.

Автореферат розісланий «30» серпня 2021 р.

**Учена секретарка
спеціалізованої вченої ради**

М.В. Штань

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Останніми роками перед владою, бізнесом та усіма громадянами України постала нагальна потреба підвищення рівня конкурентоздатності національної економіки як основного чинника забезпечення належного рівня життя населення. Аналіз процесів економічного розвитку провідних країн світу свідчить, що завдання прискорення зростання ВВП України та підвищення рейтингу її конкурентоспроможності на світовій арені можуть бути досягнуті завдяки переходу національної економіки на інноваційну модель розвитку. Проблему підйому національної економіки на належний рівень можна вирішити, зокрема, через запровадження кластерного підходу, а саме за допомогою утворення систем кластерного партнерства в різних галузях економіки.

Серед розвинутих країн світу спостерігається зростання кластерних утворень, з яких організаційні та функціональні структури не змінюються, але посилюється процес спільної взаємодії, що породжує сприятливі умови для розвитку кластерного партнерства на основі інтегрованих і квазіінтегрованих взаємозв'язків та економіки територій їх базування. Інтеграційні тенденції в умовах прискорених темпів глобалізації, зростання невизначеності, ринкової турбулентності та структурних трансформацій національної економіки зумовлюють пошук узгодження інтересів суб'єктів-партнерів, проведення збалансованої державної кластерної політики та активних дій у частині науково-технологічного та соціально-економічного розвитку, що актуалізує необхідність розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

Ефективність кластерного партнерства доведена теоретично зарубіжними науковцями і підтверджена зарубіжними прикладами. Однак сучасні підходи до розвитку систем кластерного партнерства національної економіки і проведення кластерної політики в Україні не передбачають специфіку рівня розвитку територій, особливостей кластерного партнерства як мережевої взаємодії інтегрованих та квазіінтегрованих структур бізнесу, державних та наукових установ, синергетичні зв'язки між ними, регіональні, галузеві та інші аспекти.

Теоретичні та методологічні питання функціонування кластерних утворень в економіці були об'єктом досліджень науковців багатьох країн світу: Л. де Абласа, А. Баньяска, Дж. Бекаттіні, Т. Брайана, С. Бруско, А. Вебера, О. Вільямсона, П. Друкера, М. Енрайта, К. Кетельса, В. Лаундхарта, Дж. Ліндквіста, М. Мескона, С. Розенфельда, О. Сольвелла, А. Томпсона, Е. Фезера, М. Фрідмана та ін. Серед українських дослідників варто відзначити доробок таких вчених, як: М. Войнаренко, С. Голубка, Л. Ганущак-Єфіменко, В. Готра, В. Герасимчук, М. Єрмошенко, І. Кукса, В. Маргасова та ін.

Теоретичною базою дослідження процесів інтеграції стали праці класиків економічної науки: Е. Бергмана, Т. Веблена, Г. Гегеля, А. Гранберга, Дж. Гелбрейта, Ф. Енгельса, А. Клайкнехта, В. Купермана, Д. Нортона, М. Портера, Й. Рюегг-Штюрма, Г. Спенсера, Й. Шумпетера та інших.

Актуальні аспекти формування й розвитку квазіінтегрованих структур представлені частково в роботах Р. Арчібальда, Ф. Альберта, В. Воропаєва, І. Голдратта, Г. Дітхелма, Ж. Жигалкевич, Г. Керцнера, Д. Клеланда, В. Ліберзона, І. Мазура, Дж. Пінто, Дж. Сазерленда, Л. Стакенбрука, Дж. Фрейма і ін.

Питання різних аспектів взаємодії економічних суб'єктів розглянуті в наукових працях таких вчених, як: Ю. Аніскін, А. Афонічкін, О. Бакуменко, В. Варнавський, Ю. Гончаров, М. Диха, С. Єрохін, В. Клименко, В. Ляшенко, А. Леонтєв, М. Махотаєва, Н. Межевич, Г. Пилипенко, В. Третьяк, А. Французов, М. Шерешева, І. Штулер та ін.

Проте варто зазначити, що концептуальним засадам визначення доцільності впровадження концепції кластерного партнерства наразі приділено недостатньо уваги. Крім того, попри значний внесок згаданих вище досліджень у загальну парадигму кластерної взаємодії, всім їм бракує цілісності та комплексності в підході до вивчення актуальних теоретико-методологічних, методичних і практичних питань формування та використання обґрунтованої системи кластерного партнерства національної економіки, що можна вважати суттєвим недоліком.

Варто також наголосити, що серед українських і зарубіжних учених дотепер немає консенсусу в розумінні та єдності у формуванні наукового тезаурусу щодо визначення соціально-економічної сутності й взаємозв'язку економічних категорій і понять, які становлять методологічний інструментарій аналізу процесу побудови систем кластерного партнерства, що загострює потребу в поглибленні теоретико-методологічної бази досліджень у цій сфері. Актуальною проблемою є проведення компаративного аналізу особливостей минулого і сучасного, закордонного і вітчизняного досвіду використання виробничої складової системи кластерного партнерства, яка базується на принципі безперервності інноваційних перетворень і надає можливість визначення синергетичного ефекту інноваційного розвитку кластерооб'єднаних мережевих утворень. Необхідність подальшого вдосконалення парадигми функціонування систем кластерного партнерства національної економіки, а також теоретико-методологічних та методико-прикладних підходів до її формування зумовила актуальність теми дисертаційної роботи, мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з виконанням наукових досліджень, передбачених планом науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну за темами: «Управління інноваційним розвитком підприємництва на засадах кластеризації» (№ державної реєстрації 0120U103264), в рамках якої автором як виконавцем теми запропоновано процедуру моделювання кластерної архітекτονіки інноваційного розвитку систем кластерного партнерства на прикладі машинобудівної галузі України; «Стратегічні вектори управління інноваційним розвитком інтегрованих структур бізнесу» (№ державної реєстрації 0120U103265), в якій особистий внесок автора полягає в розробленні комплексного науково-методичного підходу до

оцінювання структурних властивостей розвитку систем кластерного партнерства; «Детермінанти трансформації економіки України в контексті реалізації Цілей сталого розвитку (макро-, мезо- та мікрорівень)» (№ державної реєстрації 0120U103028), в межах якої автором сформовано напрями державної підтримки інноваційного розвитку машинобудівної галузі на основі реалізації інтересів учасників систем кластерного партнерства.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення й наукове обґрунтування теоретичних та методологічних засад, методичних підходів і практичних рекомендацій щодо розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

Для досягнення мети було поставлено та вирішено такі завдання:

- досліджено теоретичні концепції еволюції розвитку кластерного партнерства в просторово-часовому континуумі;
- окреслено роль державного регулювання та інституціонального підґрунтя розвитку систем кластерного партнерства національної економіки;
- розроблено концептуальні положення розвитку систем кластерного партнерства;
- систематизовано принципи формування, управління та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки;
- сформовано науково-методичні положення розроблення програмних цілей систем кластерного партнерства національної економіки;
- проаналізовано зарубіжну та вітчизняну практику розвитку міжрегіональних та міжгалузевих систем кластерного партнерства;
- обґрунтовано структурне забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки;
- побудовано комплексний науково-методичний підхід до оцінювання структурних властивостей розвитку систем кластерного партнерства;
- виявлено тенденції формування та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки;
- розроблено програмні засади формування систем кластерного партнерства як базису для реалізації економічних інтересів учасників машинобудівної галузі у сфері інноваційного розвитку;
- запропоновано процедуру моделювання кластерної архітектури інноваційного розвитку систем кластерного партнерства на прикладі машинобудівної галузі України;
- сформовано напрями державної підтримки інноваційного розвитку машинобудівної галузі на основі реалізації інтересів учасників систем кластерного партнерства;
- обґрунтовано синергетичне управління розвитком систем кластерного партнерства;
- визначено соціально-економічну ефективність програмного розвитку систем кластерного партнерства.

Об'єктом дослідження є розвиток систем кластерного партнерства національної економіки.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних, методичних та прикладних засад розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

Теоретико-методологічною основою дисертації є фундаментальні положення теорій розвитку, управління, трансакційних витрат, у поєднанні з теорією систем і самоорганізації систем, а також застосування системного, структурного, синергетичного та процесного підходів до розвитку систем кластерного партнерства .

Методичну основу роботи формує комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, які було використано для вирішення поставлених завдань, зокрема: *методи історичного, логічного та порівняльного аналізу* – для розкриття еволюційних засад розвитку кластерного партнерства в просторово-часовому континуумі; *діалектично-логічний метод наукового пізнання та загальнонауковий метод гносеології* – для дослідження інституційних основ розвитку систем кластерного партнерства національної економіки; *системно-структурний метод, методи індукції, дедукції та логічних узагальнень* – для встановлення принципів розроблення, управління та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки; *методи абстрактно-логічного та системного аналізу* – для виявлення законів і закономірностей формування систем кластерного партнерства, побудови концепції систем кластерного партнерства; *методи економіко-статистичного аналізу* – для дослідження тенденцій розвитку міжрегіональних та міжгалузевих систем кластерного партнерства; *методи економетричного моделювання* – в оцінюванні показників, що визначають структурні властивості розвитку систем кластерного партнерства; *методи нечіткої логіки і множинного кореляційного аналізу* – для обґрунтування забезпечення інноваційного розвитку машинобудівної галузі на основі реалізації економічних інтересів учасників систем кластерного партнерства; *методи математичного моделювання, багатокритеріального аналізу, аналітичного та емпіричного узагальнення* – для визначення синергетичного управління розвитком систем кластерного партнерства; *метод системної динаміки* – для прогнозування програмного розвитку систем кластерного партнерства. Для моделювання та проведення обчислень використовувались спеціальні програмно-технічні засоби: *MS Excel, STATISTICA Automated Neural Networks, Graph Online*.

Інформаційну основу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти України; офіційні статистичні дані з баз статистичної макроекономічної інформації Державної служби статистики України, дані підприємств з баз аналітичної онлайн-системи «YouControl»; дослідження Асоціації підприємств промислової автоматизації України; наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали періодичних видань та ресурси мережі Інтернет, а також результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні теоретичних і методологічних положень, які відображають концептуально новий підхід до розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

Основними результатами дисертації, що містять наукову новизну, є такі:

уперше:

– запропоновано постановку нової наукової проблеми щодо розроблення систем кластерного партнерства національної економіки, яка ґрунтується на положеннях мережевої економіки, а також на базисі поєднання й узгодження системного, процесного, еволюційного та нейромережевого наукових підходів для можливості формування відповідного сприятливого середовища та конфігурації кластерної інфраструктури в контексті розбудови економіки інноваційного типу;

– обґрунтовано концептуальні засади стратегії розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, що базуються на положеннях інтеграції та квазіінтеграції, теоретичних підходах, принципах цільової орієнтації, комплексності, ефективності, відповідному методичному інструментарії – для реалізації мережевого управління на всіх етапах формування та розвитку систем кластерного партнерства з дотриманням узгодженості цільових вигід за програмними стратегічними цілями та завданнями кластеризації національної економіки;

– сформовано науково-методичні положення розроблення конкретних програмних цілей розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, що спираються на концепції системного підходу, принципи цільової орієнтації, комплексності, ефективності та необхідність формування цільових комплексних програм з урахуванням стратегії економічного розвитку країни та відповідної орієнтації на створення кластерних структур через узгодження їх системних елементів для забезпечення виконання програмних цілей у визначених галузях відповідно до наявних потенціалів;

удосконалено:

– науково-методичні підходи до формування систем кластерного партнерства на основі оцінювання структурних властивостей, які, на відміну від наявних, базуються на принципах мережевої економіки та передбачають (залежно від ступеня їх присутності в ланцюжку створення доданої вартості) трансфер технологій й обмін знаннями та інноваційними розробками, виявлення раціональних структурних меж кооперування та напрямів ефективної взаємодії учасників за ознакою інтенсивності внутрішньогрупової трейдингової діяльності;

– метод моделювання кластерної архітектоніки інноваційного розвитку систем кластерного партнерства на прикладі машинобудівної галузі України, який на відміну від наявних підходів, побудований на оцінюванні ймовірнісних сценаріїв реалізації проектів з урахуванням математичного очікування чистої теперішньої вартості та внутрішньої норми доходності в умовах високого рівня невизначеності та непередбачуваності проявів з боку внутрішнього та зовнішнього середовища;

– теоретичні засади в контексті програмного формування систем кластерного партнерства як базису для реалізації економічних інтересів учасників машинобудівної галузі у сфері інноваційного розвитку, що на відміну від існуючих концептів, реалізуються через активізацію політики кластерного

партнерства в інноваційній сфері і є безальтернативним варіантом формування та підтримки ініціатив у процесі імплементації інноваційних проєктів розвитку національної економіки;

– синергетичний підхід до управління розвитком систем кластерного партнерства, який на відміну від наявних, базується на основах закону емерджентності, розвиває і доповнює системний підхід у частині поетапного співробітництва та дії гетерогенних зв'язків, які спонукають до якісних змін у системі, та проявляється більшою мірою, ніж в умовах корпоративних зв'язків, як наслідок множинності відносин та завдяки наявності координаційного центру узгодження інтересів усіх суб'єктів-партнерів;

дістали подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат щодо наукових дефініцій понять «кластерно-територіальні утворення» та «кластерне партнерство» (що використовуються як тотожні) доповнено новим, більш ємним, універсальним визначенням «система кластерного партнерства», яке, на відміну від інших, трактується як добровільне партнерсько-мережеве утворення, що базується на об'єктивно зумовлених принципах, організаційно-управлінських алгоритмах, методах та інструментах, а також фінансово-економічному забезпеченні для формування стратегічних і тактичних дій у межах політики інноваційного розвитку національної економіки. Позитивний ефект такого інтегрованого утворення досягається завдяки зниженню витрат виробництва і координації в системі управління виробничо-технологічним ланцюгом на основі партнерської мережевої організації та ін.;

– сукупність інституціонального підґрунтя розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, які, на відміну від інших, базуються на визначених стандартах ранжування інноваційних проєктів, в рамках розвитку системи кластерного партнерства з використанням нейронної мережі для можливостей групування й визначення центрів кластерного розвитку національної економіки;

– методика визначення кластерних угруповань, яка на противагу іншим, реалізується в межах трьох основних послідовних етапів: встановлення складу кластерного угруповання; пошуку відповідних груп всередині для забезпечення технології, інформації, ресурсів та інфраструктури; визначення органів державної влади, які зацікавлені в комплексному процесі розвитку кластерного угруповання для забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки;

– методичний підхід до управління соціально-економічною ефективністю програмного розвитку систем кластерного партнерства, який на відміну від наявних, передбачає поетапне оцінювання та підбір нових учасників систем кластерного партнерства, вибір та коригування стратегії розвитку задля підвищення ефективності партнерства;

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертаційному дослідженні теоретичні та методологічні положення щодо розвитку систем кластерного партнерства надали можливість розробити комплекс методичних засад та прикладних пропозицій, які було використано:

Міністерством аграрної політики та продовольства України – в частині структурного забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки (довідка №122/5 від 19.07.2021 р.); Спілкою підприємців малих, середніх і приватизованих підприємств України – імплементовано науково-методичні положення розроблення програмних цілей систем кластерного партнерства національної економіки (довідка №15-55 від 10.03.2021 р.); Мелітопольською районною радою – враховано пропозиції щодо інституціонального підґрунтя розвитку систем кластерного партнерства національної економіки (довідка № 16/207 від 15.01.2021 р.); Освітнім інвестиційно-технологічним Кластером легкої промисловості – враховано принципи розроблення, управління та розвитку систем кластерного партнерства (довідка №023/386 від 14.04.2021 р.); Харківським кластером легкої промисловості та дизайну – використано концептуальні положення розвитку систем кластерного партнерства (довідка №1029/1 від 23.03.2021 р.); ТОВ УБ «Закордонмонтажспецбуд» – враховано програмні засади формування систем кластерного партнерства як базису для реалізації економічних інтересів підприємств машинобудівної галузі (довідка від 25.02.2021р.); ТОВ «Мелітопольський завод автотракторних запчастин» – враховано практичні рекомендації конкурентних розробок і пропозицій щодо вдосконалення програми підтримки систем кластерного партнерства національної економіки, зокрема, у секторі машинобудування (довідка №301 від 31.03.2021 р.).

Крім того, сформульовані в дослідженні теоретичні положення та наукові висновки успішно впроваджено в освітній процес Київського національного університету технологій та дизайну (довідка від 111/24 № 16.02.2021 р.), зокрема, при викладанні дисциплін «Сучасні технології ведення бізнесу» та «Бізнес-адміністрування».

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом самостійних досліджень здобувача. Наукові положення, висновки і пропозиції, які виносяться на захист, отримано особисто та викладено в наукових публікаціях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті положення та ідеї, які належать здобувачеві.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та практичні результати дисертаційної роботи обговорено на науково-методичних семінарах кафедри підприємництва та бізнесу та оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських наукових, науково-практичних конференціях, зокрема: III International scientific conference: Anti-Crisis Management (Le Mance, France, 2019), Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації» (Київ, 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом» (м. Ужгород, 2019 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки» (м. Запоріжжя, 2019 р.), IV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми управління соціально-

економічними системами» (м. Луцьк, 2019 р.), Міжнародній конференції з економіки «Вдосконалення економіки та фінансової системи країни: сучасний стан та перспективи» (м. Запоріжжя, 2019 р.), X Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (м. Київ, 2019 р.), Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: I (II, III, IV) Всеукраїнських науково-практичних конференціях (м. Київ, 2017-2020 рр.), I (II, III) Всеукраїнських наукових інтернет-конференціях «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» (м. Київ, 2016-2019 рр.), 5th International Conference «Actual Economy: Asian Discourse on Global Challenges» (Bangkok, 2016).

Публікації. Положення та найвагоміші результати дисертаційної роботи знайшли відображення в 52 наукових працях, з них: 1 монографія, 24 статті у фахових виданнях України та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних «Web of Science»), 28 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг, що належить автору становить 35,48 друк. арк.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 359 сторінок. Матеріали дисертації проілюстровано 45 рисунками та 38 таблицями. Список використаних джерел охоплює 345 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт предмет і методи дослідження, висвітлено основні результати та положення наукової новизни, окреслено особистий внесок автора, подано інформацію про апробацію та практичну значущість проведеного дослідження.

У **першому розділі роботи** – «**Теоретичні основи розвитку систем кластерного партнерства національної економіки**» – досліджено теоретичні концепції еволюції розвитку кластерного партнерства в просторово-часовому континуумі; окреслено роль державного регулювання та інституціонального підґрунтя розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

У процесі дослідження теоретичних концепцій економічного та інноваційного розвитку кластерних утворень визначено, що запорукою гідного стратегічного розвитку України в умовах інтеграції в сучасний геополітичний простір є успішне функціонування державної кластерної політики.

Еволюційне дослідження розвитку кластерних утворень та їх глобальних зв'язків у розрізі становлення технологічних укладів беззаперечно вказує на зростаючий взаємозв'язок систем кластерного партнерства, де поєднуються ресурси та компетентності, стає відкритим доступ до цільових ринків та ноу-хау, відбувається обмін інформацією та досвідом між кластерами, створюються мережеві системи за спеціальною технологією, стає можливим використання

джерел знань зі всього світу та розвиток нової галузі знань. Еволюційний розвиток систем кластерного партнерства в просторово-часовому континуумі представлено на рис. 1.

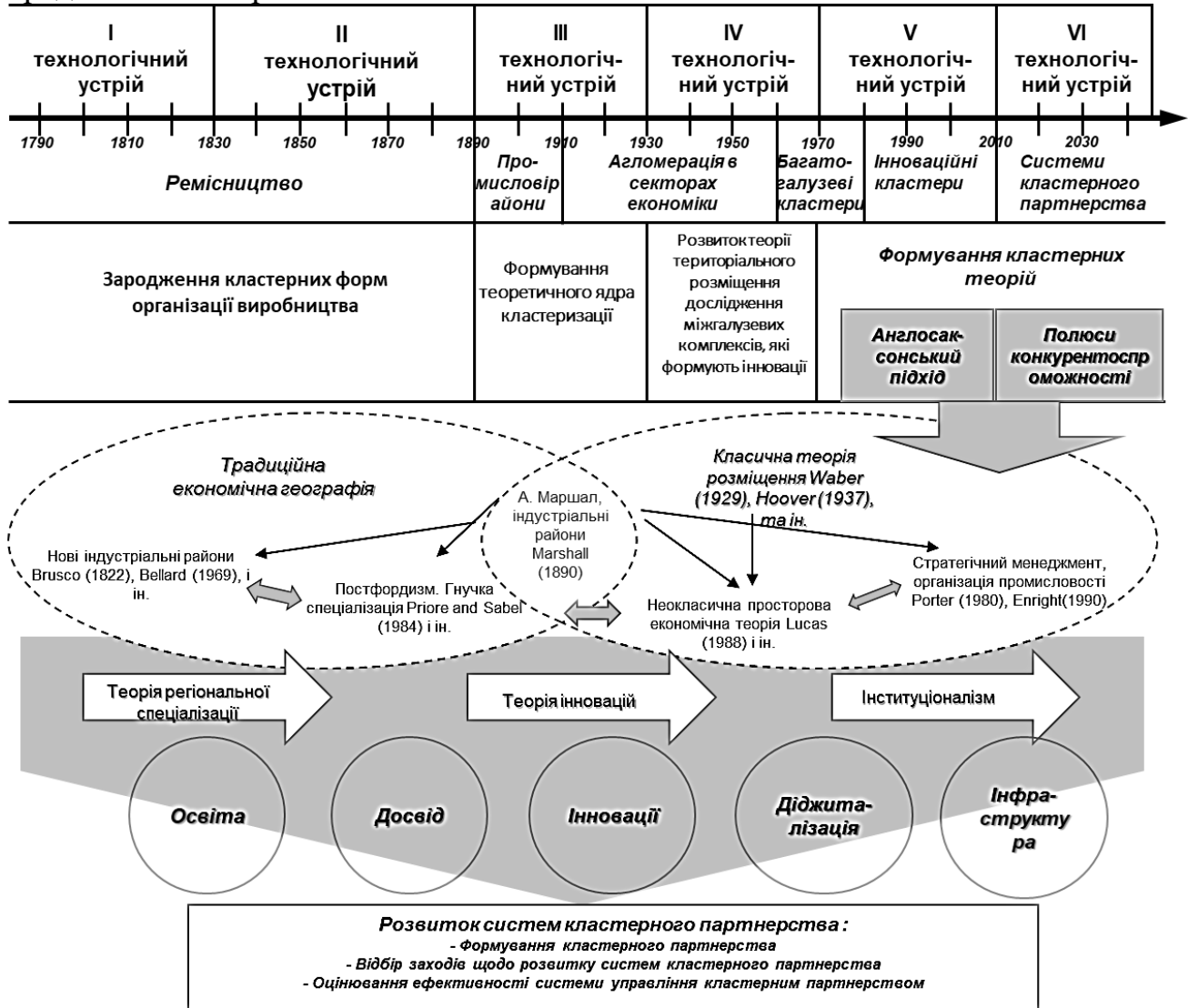

Рис. 1. Еволюція теоретичних концепцій розвитку систем кластерного партнерства

Джерело: сформовано та доповнено автором на основі [Заєнчковський А.Е. Напрями реалізації стратегічного контролінгу в інноваційних територіальних промислових кластерах // Контролінг. 2017. № 1 (63). С. 44–49.]

Охарактеризовано роль та значення державного регулювання та інституційного забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, з'ясовано, що на національному рівні дотепер бракує визначеного інституційного забезпечення, яке б відповідало за розвиток і реалізацію кластерної політики, що накладає свої обмеження на подальшу розбудову систем кластерного партнерства в національній економіці загалом. Визначено, що система кластерного партнерства в Україні недостатньо синхронізована й не завжди відповідає пріоритетам економічного розвитку регіонів та економіки країни в цілому. Зокрема, значним є дисбаланс між кількістю ІТ та агрокластерами й тими, що діють в промислових секторах.

З'ясовано, що діяльність кластерних партнерств сприяє зміцненню єдиного внутрішнього ринку, усуненню адміністративних бар'єрів, підвищенню рівня економічного обґрунтування рішень у сфері політики регулювання інноваційним типом економіки.

Аналіз наукових підходів до визначення та важелів регуляторної політики розвитку кластерного партнерства підтвердив, що й досі домінує вузький, однобічний підхід до економічного трактування змісту поняття системи кластерного партнерства. Розбіжності у визначеннях та сприйнятті дозволило автору сформулювати власне визначення поняття «системи кластерного партнерства», яке, на відміну від інших дефініцій, трактується як добровільне партнерсько-мережеве утворення, що базується на об'єктивно зумовлених принципах, організаційно-управлінських алгоритмах, методах та інструментах, а також фінансово-економічному забезпеченні з метою формування стратегічних і тактичних дій у межах політики інноваційного розвитку національної економіки. Позитивний ефект такого інтегрованого утворення досягається завдяки зниженню витрат виробництва і координації в системі управління виробничо-технологічним ланцюгом на основі партнерської мережевої організації та ін.

У другому розділі дисертації – **«Методологія розвитку систем кластерного партнерства національної економіки»** – розроблено концептуальні положення розвитку систем кластерного партнерства; систематизовано принципи формування, управління та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки; сформовано науково-методичні положення розробки програмних цілей систем кластерного партнерства національної економіки.

Методологічні засади дослідження розвитку систем кластерного партнерства базуються на парадигмі інтеграції, теоретичних підходах, принципах, відповідному методичному інструментарії, що дозволило обґрунтувати та підтвердити наукові результати висунутої гіпотези щодо реалізації мережевого управління на всіх етапах формування та розвитку систем кластерного партнерства з дотриманням узгодженості цільових вигід за відповідними програмними стратегічними цілями та завданнями кластеризації національної економіки.

У межах сформованих концептуальних засад розвитку систем кластерного партнерства визначено та обґрунтовано, що об'єднання матеріальних, управлінських та інформаційних ресурсів учасників кластерних утворень базується на партнерській довірі, агентських відносинах, трансакційних витратах задля стратегічного економічного розвитку (рис. 2).

Обґрунтовано, що інтеграція та квазіінтеграція є достатньо стійким видом взаємовідносин між економічними учасниками, їй притаманні елементи спільної внутрішньої координації. Запропоновано теоретико-методологічні положення розроблення програмних цілей систем кластерного партнерства національної економіки, а також визначено доцільність їх реалізації на базі концепції

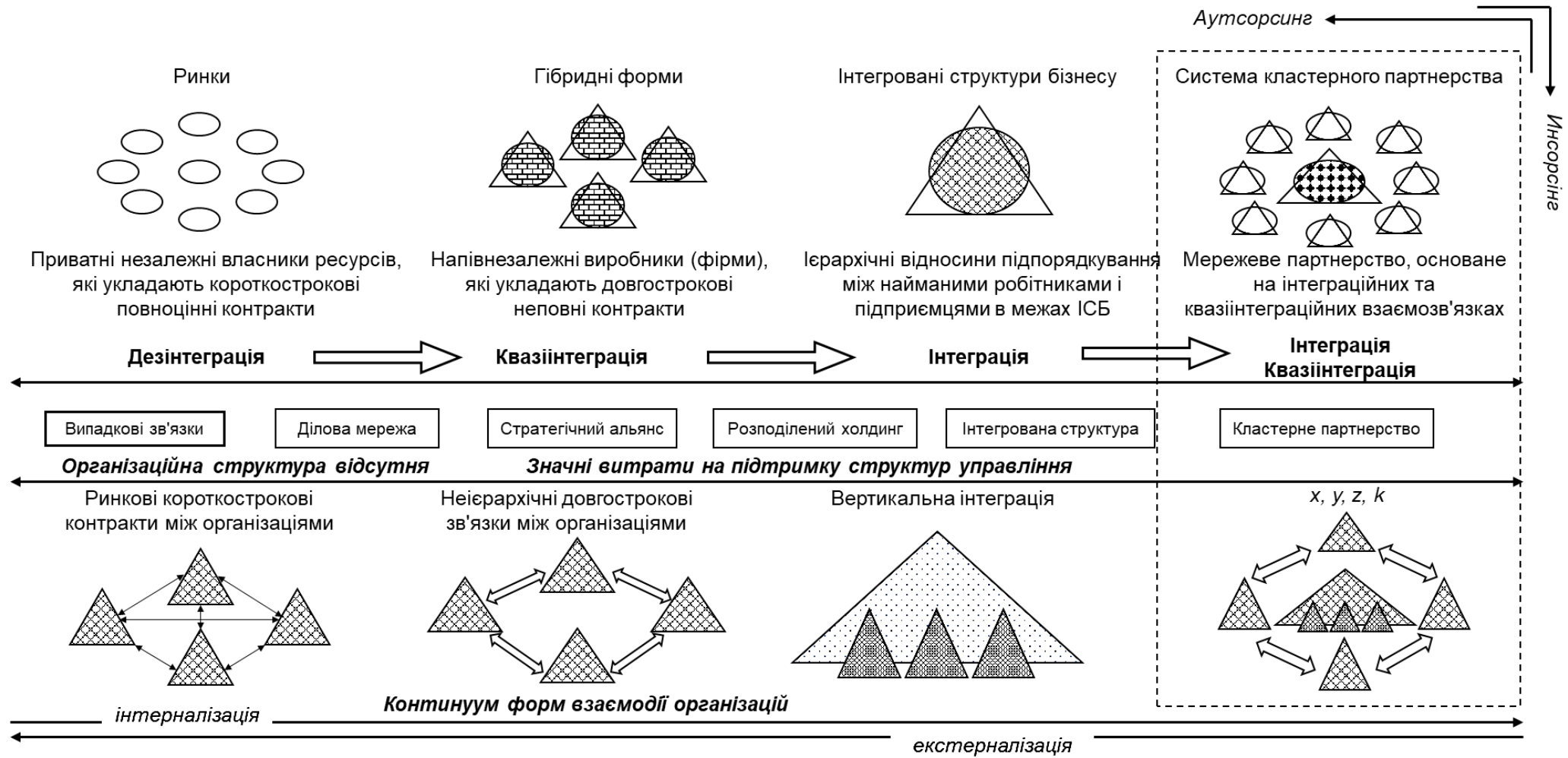

Рис. 2. Контрактації суб'єктів бізнесу в процесі розвитку інтеграції та квазіінтеграції

Джерело: --- доповнено автором на основі [Іванов Ю. Б., Пилипенко А. А. Інтеграційний розвиток суб'єктів господарювання: теоретичне обґрунтування та організація управління: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2012. – 62 с.]

системного підходу, принципах цільової орієнтації, комплексності, ефективності та необхідності формування цільових комплексних програм з урахуванням стратегії економічного розвитку країни.

Науково-методичні положення стосовно розробки програмних цілей систем розвитку кластерного партнерства в національній економіці зорієнтовані на створення інтегрованих структур через узгодження їх системних елементів. Формування комплексних програм кластерного партнерства необхідно будувати з врахуванням наявних потенціалів для забезпечення виконання програмних цілей у визначених галузях, і не тільки (рис. 3). Ціннісним орієнтиром запропонованої моделі є універсальність та практична галузева орієнтованість.

Рис. 3. Воронка системи кластерного партнерства на основі інтеграційних та квазіінтеграційних взаємозв'язків

Джерело: розробка автора

Така модель сприяє розвитку систем кластерного партнерства в становленні «полосів зростання» на своїй території за допомогою низки проектів і програм у галузі формування стійких «партнерств»: проекти, орієнтовані на об'єднання ділових мереж, що призводять до розширення кордонів співробітництва; програми фінансування; проекти лідерської ініціативи, які передбачають наявність консультантів, що адмініструють процес формування кластерних партнерств.

У третьому розділі – «Архітектура розвитку систем кластерного партнерства національної економіки» – проаналізовано зарубіжну та вітчизняну практики розвитку міжрегіональних та міжгалузевих систем кластерного партнерства; обґрунтовано структурне забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки; розроблено комплексний науково-методичний

підхід до оцінювання структурних властивостей розвитку систем кластерного партнерства.

За результатами аналізу зарубіжного досвіду щодо розвитку міжрегіональних та міжгалузевих систем кластерного партнерства визначено, що практично всі розвинені країни світу, зокрема, країни Західної Європи, США, Японія, дотримуються стратегії кластерного інноваційного розвитку, яка передбачає забезпечення соціально-економічної еволюції на основі створення конкурентоспроможної ринкової економіки. Аналізуючи досвід Європейського Союзу у сфері розвитку кластерної політики, визначено, що Європейська комісія приділяє особливу увагу цьому питанню, розглядаючи кластери як інструмент, що сприяє усуненню економічних диспропорцій для забезпечення стійкого структурного розвитку промисловості, підвищуючи конкурентоспроможність європейської економіки. Наголошується, що системи кластерного партнерства складають значну частину європейського промислового ландшафту та охоплюють переважно бізнес-компанії, проте включають також й інші важливі суб'єкти промислової екосистеми, такі як науково-дослідні та наукові установи, науково-технічні парки, постачальники фінансових послуг, некомерційні організації (рис. 4).

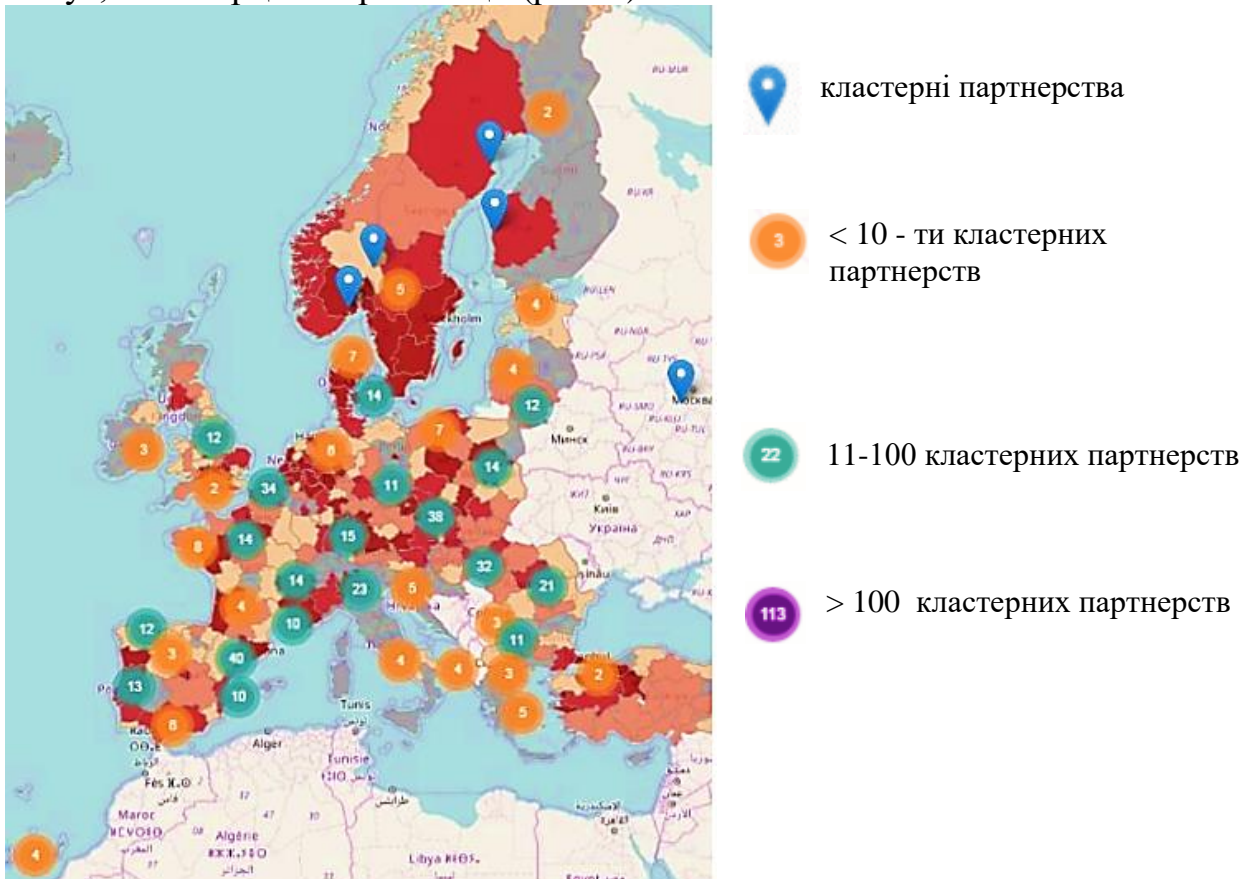

Рис. 4. Картографія кількості кластерних партнерств в ЄС за 2020 р.

Джерело: за даними «European Cluster Collaboration Platform»

Встановлено, що адаптивною для використання може бути організаційна модель системи кластерного партнерства Європейського Союзу, що формується з таких універсальних структурних елементів: координатора проекту, що може бути

представлений одним регіональним або національним органом державної влади, або агентством (визначається як «приймаюча організація») та партнерами проекту, а саме приймаючим кластером і відповідно мінімум двома кластерними і мережевими організаціями (рис. 5).

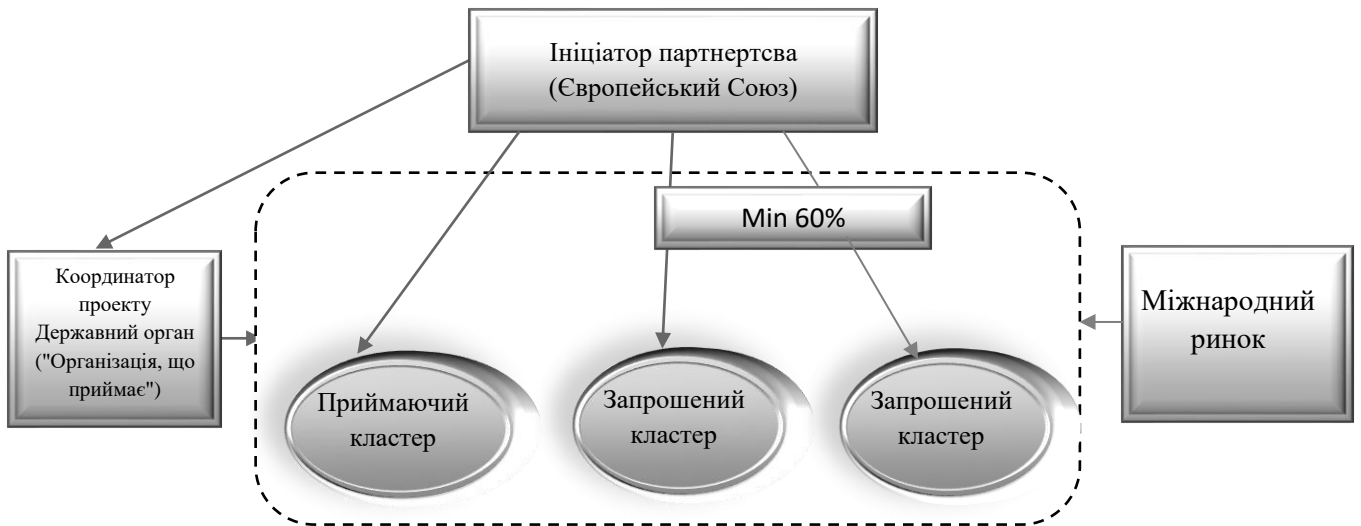

Рис. 5. Організаційна модель кластерного партнерства в Європейському Союзі
Джерело: сформовано автором на основі «The European Observatory for Clusters»

Проаналізовано та визначено, що у вітчизняному секторі машинобудування міжрегіональні та міжгалузеві системи кластерного партнерства представлені низкою утворень: Корпорація «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля», Авіаційний кластер «Українська авіабудівна компанія», Кластер радіолокації, радіозв'язку та спеціального приладобудування, Кластер високоточного озброєння та боєприпасів, Бронетанковий кластер, Громадська спілка «Український аерокосмічний кластер», Аерокосмічний кластер «Мехатроніка», Індустріальний парк «Вінницький кластер холодильного машинобудування», Миколаївський кластер суднобудування, Закарпатський автомобілебудівний кластер, Машинобудівний кластер «АгроБУМ». Така концентрація систем кластерного партнерства тільки в цій галузі підтверджує відповідність глобальним тенденціям економічного розвитку.

Розраховано та обґрунтовано згідно з «Global Innovation Index 2020» рівень інноваційного розвитку України, відповідно це 45 позиція в рейтингу, проте рівень кластерної концентрації до загального рівня інноваційного розвитку в Україні незначний - 0,26 (табл. 1) в порівнянні з глобальними лідерами, інтегральна оцінка по Global Innovation Index – 2,86 (7 - max).

Доведено, що в сучасній методології (зокрема, Global Innovation Index, табл. 2) «Рівень кластерного розвитку» є факторним компонентом індикатору «Інноваційної взаємодії», поряд з іншими змінними, які відображають рівень кластерного розвитку національної економіки. Концентрація інноваційної активності систем кластерного партнерства – це об'єктивний феномен розвитку сучасної економіки, що дозволяє розглядати їх як ефективну форму організації радикального та інкрементального науково-технічного розвитку секторів економіки.

Оцінка рівня кластерного розвитку

№	Країна	Оцінка (7 – max)	Порівнюючи з лідером
1	Італія	5,24	1,00
2	США	5,23	0,99
3	Німеччина	5,15	0,98
4	Гонконг, Китай	5,05	0,97
5	Швейцарія	5,03	0,97
6	Нідерланди	4,93	0,96
7	Малайзія	4,89	0,95
8	ОАЕ	4,87	0,95
9	Сінгапур	4,84	0,92
10	Люксембург	4,82	0,91
91	Україна	2,86	0,26

Джерело: розраховано автором на основі «The Global Innovation Index 2020»

Для розуміння форм і напрямів розвитку систем кластерного партнерства необхідним є бачення глобальних тенденцій. У цьому контексті проведено аналіз глобального кластерного розвитку. Встановлено, що низка механізмів інноваційної взаємодії (стратегічні альянси, міжгалузеві ОІВ, міжрегіональні кластерні партнерства та ін., табл. 2) у вітчизняній економіці знаходиться на нульовому рівні.

Таблиця 2

Місце і оцінка змінної «рівня кластерного розвитку» в структурі агрегуючого індексу «рівень розвитку бізнесу» у вітчизняній економіці

Індекси та їх складові	Рівень (100-макс.)	Місце в рейтингу
5 Рівень розвитку інноваційного підприємництва	29,5	54
5.1 Рівень дослідників	39,0	47
5.2 Інноваційна взаємодія	18,8	81
5.2.1 Спільні дослідження підприємств і освітніх організацій	45,5	50
5.2.2 Рівень кластерного розвитку	40,9	91
5.2.3 Частка іноземного фінансування,%	0,1	36
5.2.4 Стратегічні альянси, частка у ВВП	0,0	113
5.2.5 Патентні групи, частка у ВВП	0,1	52
5.3 Трансфер знань	30,6	59

Джерело: розраховано автором на основі за даними «The Global Innovation Index 2020»

Обґрунтовано структурне забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, встановлено що формальна взаємозалежність кластерних мережевих утворень може проявлятися залежно від: ступеню їх присутності в ланцюжку створення вартості, трансферу технологій або обміну знаннями та інноваційними розробками.

Досліджено науково-методичні підходи до оцінювання структурних властивостей розвитку систем кластерного партнерства, які базуються на визначенні показників зайнятості в кластерах, виділених за ознакою інтенсивності внутрішньогрупової трейдингової діяльності. Рівнем кластеризації доцільно вважати

кількість і потенціал «кластерних угруповань» на певній території. Згідно з таким поглядом, методика виділення кластерних угруповань реалізується в межах трьох основних послідовних етапів:

- 1) встановлюється склад кластерного угруповання;
- 2) проводиться пошук відповідних груп всередині кластерного угруповання: організацій, що забезпечують для нього спеціалізовані навички, технології, інформацію, ресурси та інфраструктуру;
- 3) визначаються органи державної влади, які зацікавлені в комплексному процесі розвитку кластерного угруповання.

Рівень модифікації показників для ідентифікації кластерних структур має свідчити про інтенсивність конкуренції, зміцнення кооперативних зв'язків, активізацію інноваційної діяльності елементів кластера. При цьому необхідною умовою пошуку і виділення кластерних партнерств має бути наявність у них ознак територіальної і галузевої спільності. Розраховані показники значущості системи кластерного партнерства сектору машинобудування, з використанням відповідно модифікованої моделі Дж. Ліндквіста наведено в табл. 3. Розраховані значення показників *LQ* (коефіцієнт локалізації по частці зайнятих), *Size* (показник розміру кластерного партнерства), *Focus* («фокус» показник кластерного партнерства), *HR* (показник концентрації кадрового потенціалу), *RP* (показник концентрації робочих місць з високою продуктивністю праці) та *I* (показник локалізації інновацій) дозволяють віднести розглянуті кластерні партнерства сектору машинобудування до значущих для національної економіки.

Таблиця 3

Показники значущості систем кластерного партнерства
сектору машинобудування в Україні

Показник	<i>LQ</i>	<i>Size</i>	<i>Focus</i>	<i>HR</i>	<i>RP</i>	<i>I</i>
Учасники СКП/ Умовне позначення						
<i>N1</i>	6,3	4,2	0,2	1,6	1,4	1,0
<i>N2</i>	6,8	4,9	0,1	1,7	1,3	1,1
<i>N3</i>	7,5	4,2	0,4	1,4	1,9	1,2
<i>N4</i>	6,4	4,4	0,3	1,5	1,7	1,0
<i>N5</i>	10,1	5,2	0,3	1,4	1,9	1,1
<i>N6</i>	7,8	4,2	0,2	1,6	1,4	1,0
<i>N7</i>	14,5	9,8	0,5	1,6	2,9	1,1
<i>N8</i>	11,3	8,4	0,6	1,6	2,7	1,2
<i>N9</i>	14,6	10,9	0,6	1,6	2,9	1,2
<i>N10</i>	5,8	3,7	0,3	1,5	1,8	1,0

N1 - Громадська спілка «Український аерокосмічний кластер»; *N2* - Закарпатський автомобілебудівний кластер; *N3* - Кластер високоточного озброєння та боєприпасів; *N4* - Кластер радіолокації, радіозв'язку та спеціального приладобудування; *N5* - Корпорація «Науковий парк «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля»; *N6* - Індустріальний парк «Вінницький кластер холодильного машинобудування»; *N7* - Авіаційний кластер корпорації «Українська авіабудівна компанія» Держконцерну «Укроборонпром»; *N8* - Аерокосмічний кластер «Мехатроніка»; *N9* - Миколаївський кластер суднобудування *N10* - Машинобудівний кластер «АгроБУМ»

Джерело: розраховано автором

Пороговими значеннями для виділення стійких кластерних партнерств, за методом Дж. Ліндквіста, є такі основні умови: входження кластерного партнерства до верхнього 10% персентилію за «розміром»; входження кластерного партнерства до верхнього 10% персентилію за «фокусом». Значущість кластерного партнерства визнається достатньою, якщо вона задовольняє хоча б одну із зазначених умов.

Такі кластерні партнерства з «ядром кластера», як Миколаївський кластер суднобудування, м. Миколаїв (N9), Авіаційний кластер корпорації «Українська авіабудівна компанія» Держконцерну «Укроборонпром», м. Київ (N7) та Аерокосмічний кластер «Мехатроніка», м. Харків (N8) демонструють позитивний досвід реалізації кластерного підходу, що спирається на модель територіальної локалізації проміжних ланок ланцюжка доданої вартості, проте тільки Миколаївський кластер суднобудування, м. Миколаїв входить до верхнього персентилію зі значенням 10,9 %, що надає можливість використовувати значення його показників як орієнтир для розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

У четвертому розділі роботи – **«Діагностика розвитку систем кластерного партнерства національної економіки»** – виявлено тенденції формування та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки; розроблено програмні засади формування систем кластерного партнерства як базису для реалізації економічних інтересів учасників машинобудівної галузі у сфері інноваційного розвитку; запропоновано процедуру моделювання кластерної архітектури інноваційного розвитку систем кластерного партнерства на прикладі машинобудівної галузі України.

Проаналізовано та виявлено тенденції формування та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, які зумовлені циклічністю світового економічного розвитку і рівнем розвитку країни, а також темпами змін технології та характером змін у виробництві. Здійснено структурування характерних рис і параметрів організаційно-правових форм управління як основи для побудови систем кластерного партнерства, що дозволяє виконувати організаційно-функціональне прогнозування в галузях економіки, обирати оптимальну форму співробітництва різного ступеня інтегрованості залежно від мети, наявного потенціалу, сфер діяльності, ступеня інтегрованості, виробничої спрямованості, необхідності організаційної автономії, державного регулювання діяльності відповідно до специфіки правового статусу, передбаченої законодавством України.

Визначено основні переваги формування та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, а саме: сприяння розвитку науково-дослідних і науково-технологічних платформ; поява нових інтегрованих галузей та розвиток венчурного підприємництва; посилення процесу інтеграції та квазіінтеграції в глобальному ланцюгу створення доданої вартості; мінімізація та диференціація ризиків у традиційних галузях національної економіки; скорочення періоду виходу на ринок інноваційної продукції.

Розроблено програму розвитку систем кластерного партнерства, яка враховує: оцінювання регіонального потенціалу країни щодо розвитку систем кластерного партнерства; побудову моделі систем кластерного партнерства й оцінювання ефективності їх діяльності, а також нейрмережевий підхід для вирішення складних і важко формалізованих завдань, що виникають у процесі управління кластерною структурою.

Запропоновано процедуру моделювання кластерної архітектури інноваційного розвитку систем кластерного партнерства на прикладі машинобудівної галузі України з використанням нейромережевого підходу. Штучні нейронні мережі перетворюють вхідні дані в оптимальний вектор управлінських рішень і здатні самонавчатися. Побудовано нейромережеві прогнозні моделі, що враховують вплив процесів кластеризації на стан мезо- й мікрооб'єктів. На мезорівні в короткостроковій перспективі такі моделі дозволяють розрахувати очікуваний ВВП на душу населення; на мікрорівні – нейромережева модель використовується для визначення залежності прибутку підприємств як ядра кластера від індикатора кластерного розвитку регіону.

Процес реалізації поставленого нейронною мережею завдання апробовано за кількістю вхідних показників, що залучено до процесу моделювання кластерного партнерства в кількості 1500 одиниць. Для нейронної мережі зі вхідних даних були сформовано навчальну, тестову контрольну вибірки, що дозволило реалізувати подальші кроки моделювання кластерного партнерства. Оскільки вся вибірка за інтегральними показниками складалася з досліджень по 25 регіонах, вона була поділена на три частини: 70% – для навчальної множини, 15% – для тестової множини та 15% – для контрольної множини. Після здійснених комбінацій отримано доцільну нейронну мережу (рис. 6-7).

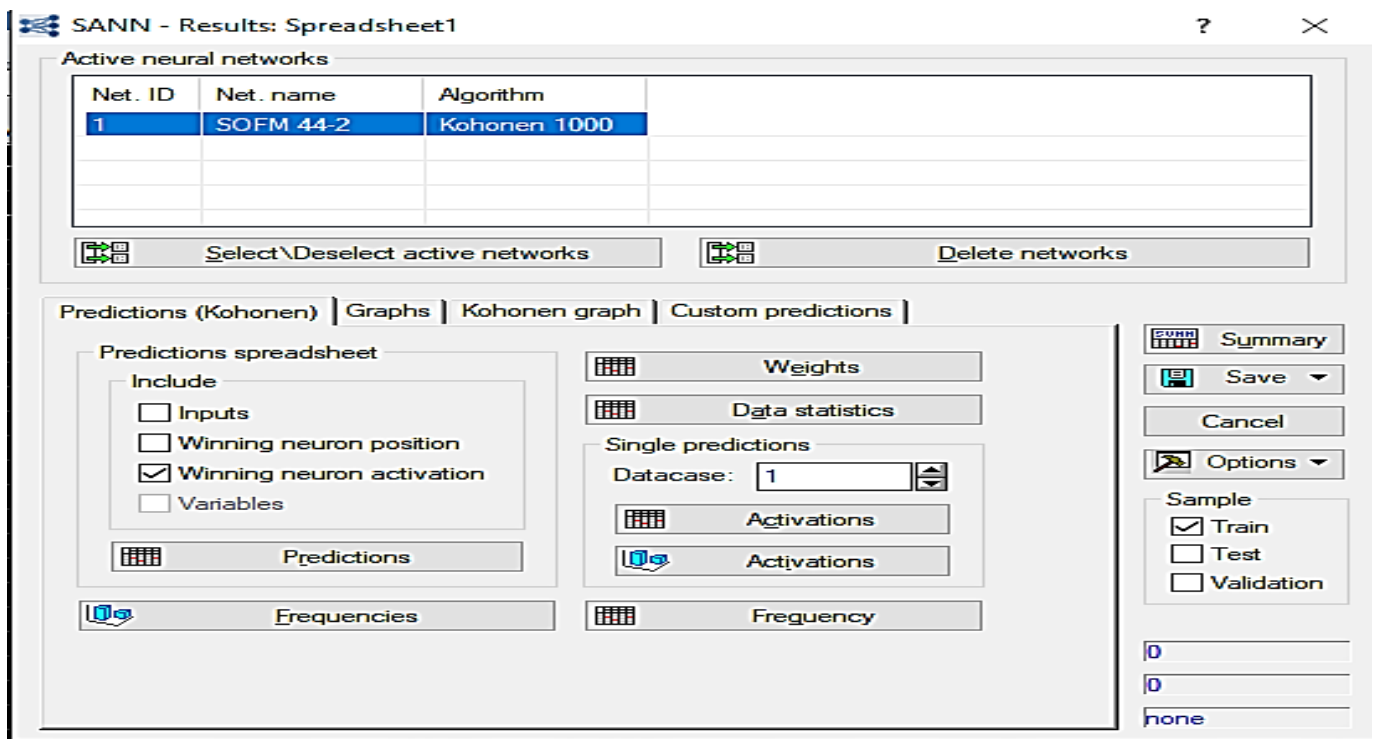

Рис. 6. Індикатори нейронної мережі систем кластерного партнерства

Джерело: розраховано автором

На наведеній карті спостерігається просторове зображення доцільності кластерних партнерств зі спектрами, які виявляють чіткі властивості, що активують різні нейрони.

За результатами активації нейронної мережі, визначено, що з урахуванням інституціонального середовища інноваційного розвитку національної економіки, можливим є групування та територіальне розташування систем кластерних партнерств.

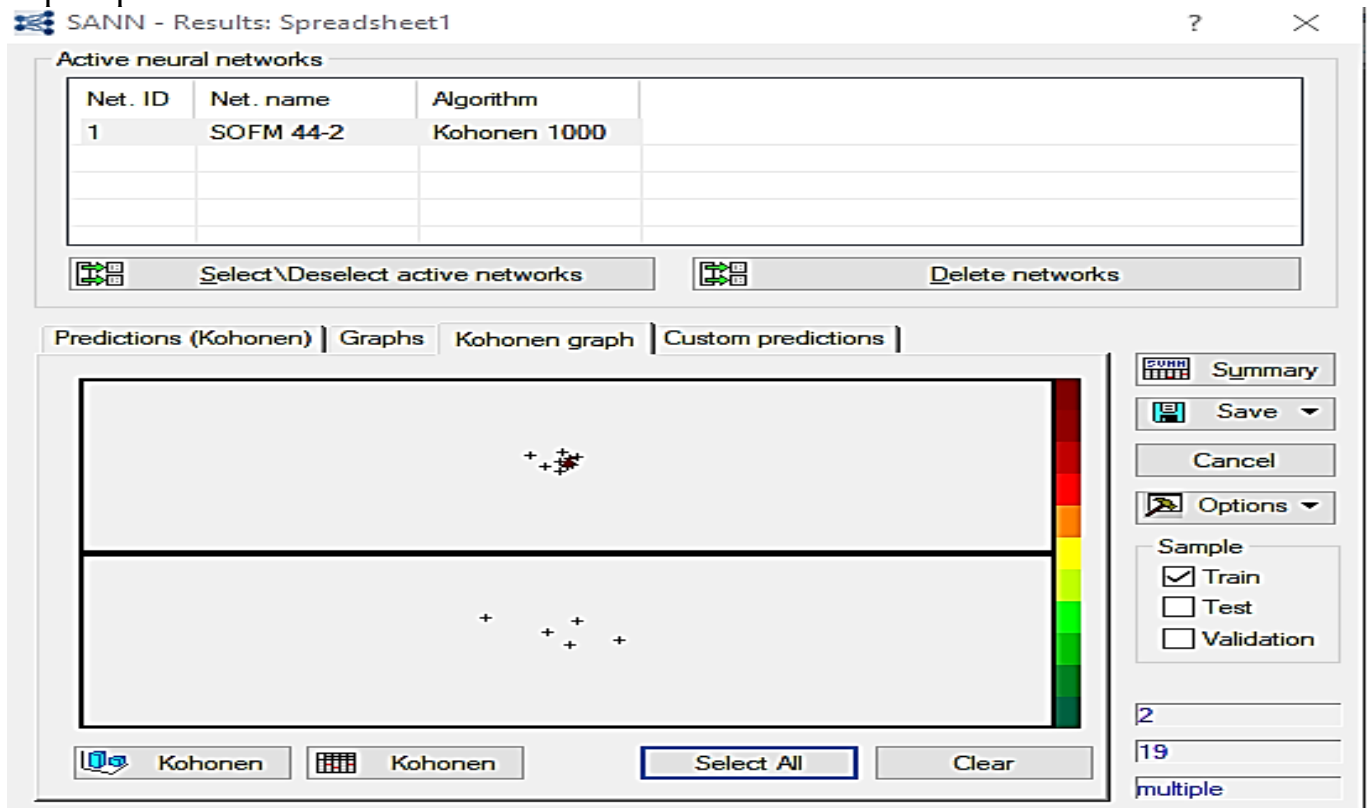

Рис. 7. Отриманий результат передбачення групування системи кластерного партнерства

Джерело: розраховано автором

У результаті проведених розрахунків визначено особливості структури кластерних партнерств та центри кластерного розвитку національної економіки. За рівнем інноваційно-кластерної діяльності території розподілено на три групи (територіально-галузеві системи кластерних партнерств). Визначення доцільності формування та розвитку системи кластерного партнерства базувалось на використанні алгоритму Флойда -Уоршелла (рис. 8).

При розрахунку алгоритму враховано умову, що для створення конкурентоспроможних систем кластерного партнерства існує необхідність обирати лише ті регіони, які мають достатній рівень інституціонального забезпечення розвитку кластерного партнерства. Тобто для реалізації Алгоритму залучено лише ті території, де рівень стратегії розвитку кластерного партнерства є найвищим: Житомирська, Львівська, Харківська, Вінницька, Дніпропетровська, Одеська, Кіровоградська, Закарпатська, Волинська, Тернопільська області та м. Київ. За підсумками розрахунків визначено, що найкращі показники згруповано за Львівською, Житомирською, Харківською, Одеською, Вінницькою областями та м. Києвом.

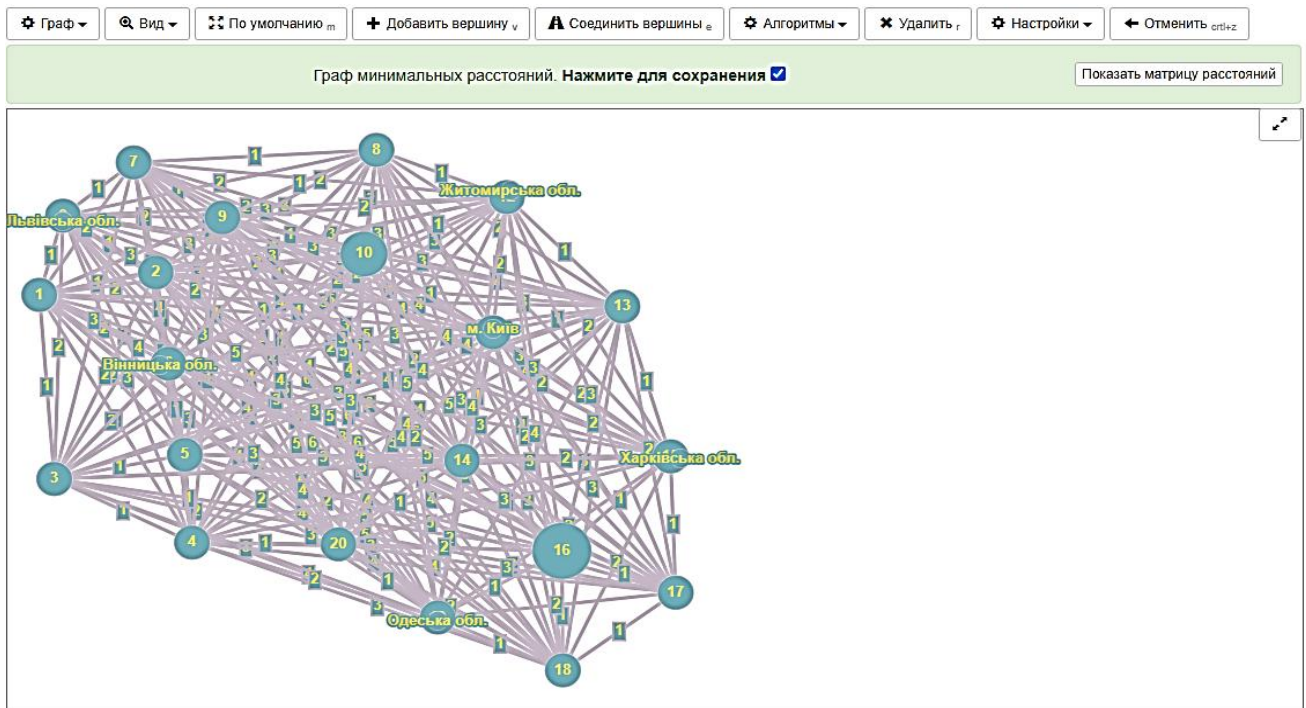

Рис. 8. Реалізація кластерних центрів за алгоритмом Флойда - Уоршелла

Джерело: розраховано автором

Доведено, що завдяки активізації на державному рівні систем кластерного партнерства можливі такі позитивні ефекти в регіонах їх локалізації: підвищення інвестиційної привабливості регіонів; прискорений розвиток інноваційного сектору економіки; зростання продуктивності підприємств, які входять до складу кластера; забезпечення розвитку інституціональної інфраструктури; створення додаткових робочих місць та зростання зайнятості населення; зняття соціальної напруги в суспільстві та поліпшення якості життя населення; підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіонів та галузей національної економіки.

У п'ятому розділі роботи – «**Забезпечення програмного розвитку систем кластерного партнерства національної економіки**» – сформовано напрями державної підтримки інноваційного розвитку машинобудівної галузі на основі реалізації інтересів учасників систем кластерного партнерства; обґрунтовано синергетичне управління розвитком систем кластерного партнерства; визначено соціально-економічну ефективність програмного розвитку систем кластерного партнерства.

Сформовано програмні напрями державної підтримки розвитку систем кластерного партнерства в машинобудівній галузі, які реалізуються шляхом активізації політики кластерного партнерства в інноваційній сфері і є безальтернативним варіантом формування та підтримки ініціатив під час реалізації інноваційних проєктів розвитку національної економіки.

Характерним для програмного розвитку систем кластерного партнерства є те, що співпраця набуває форми взаємодопомоги в регуляторній політиці інноваційного розвитку економіки країни. Приватний сектор відповідає за нарощування обсягів

фінансування інноваційного процесу, безпосередньо реалізує і забезпечує комерціалізацію інновацій. Держава, насамперед, надає законодавчу, фінансову, інформаційну підтримку, бере на себе підготовку висококваліфікованих кадрів.

Функціонування програмного розвитку систем кластерного партнерства дозволить сформувати на рівні галузі стимули до ведення інноваційної діяльності, створити сприятливий інвестиційний клімат та надасть поштовх до розвитку венчурного бізнесу. У рамках зазначеної співпраці активізується організація трансферу технологій шляхом безпосередньої передачі нематеріальних технологій від науки до виробництва (і у зворотному напрямі, якщо йдеться про промислові прикладні розробки, які мають значення для науки) або створення нових технологічних підприємств, спочатку націлених на впровадження власних якісно нових розробок, а також інтеграції промислових і науково-дослідницьких структур у системі кластерного партнерства (рис. 9.).

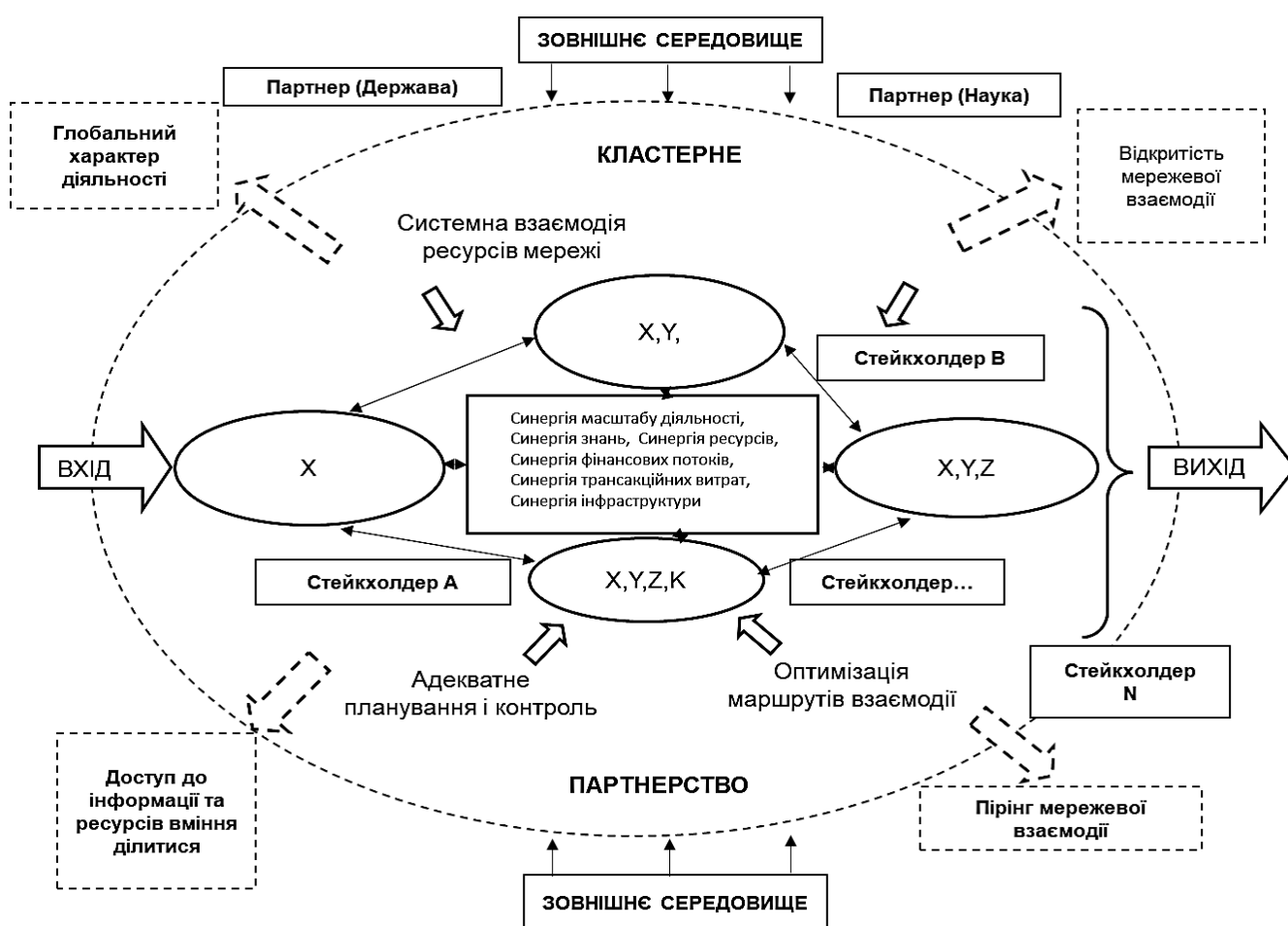

Рис. 9. Організаційна модель синергії мережевої взаємодії кластерного партнерства з врахуванням інтересів всіх партнерів та стейкхолдерів

Джерело: сформовано автором

Формування програмного розвитку систем кластерного партнерства є ефективним організаційним важелем регуляторної політики інноваційного розвитку в галузі машинобудування на регіональному рівні, стратегічним орієнтиром якого є направленість на інтенсифікацію взаємодії місцевої промисловості та бізнесу й

підвищення рівня життя населення. Комплексно такий процес є синергетичним та базується на основах закону емерджентності. Узгодження між суб'єктами партнерських інтересів дасть результат у вигляді синергетичного ефекту, тобто ефекту, викликаного взаємовигідним співробітництвом, дією множинних зв'язків, які спонукають до якісних змін у системі. Оцінювання синергетичного ефекту реалізації інтересів учасників системи кластерного партнерства вказує на те, що в процесі формування кластерного партнерства на основі мережевих взаємодій ефект емерджентності проявляється більшою мірою, ніж в умовах корпоративних зв'язків: по-перше, внаслідок різнобічних відносин; по-друге, завдяки наявності координаційного центру, який володіє широкими повноваженнями, що дозволяє узгоджувати інтереси усіх суб'єктів-партнерів, формувати відповідну правову і фінансову базу для їх сталого розвитку. Обґрунтування синергетичних ефектів запропоновано розглядати через систему синергетичних цілей, що охоплює етапи трьох рівнів (рис. 10).

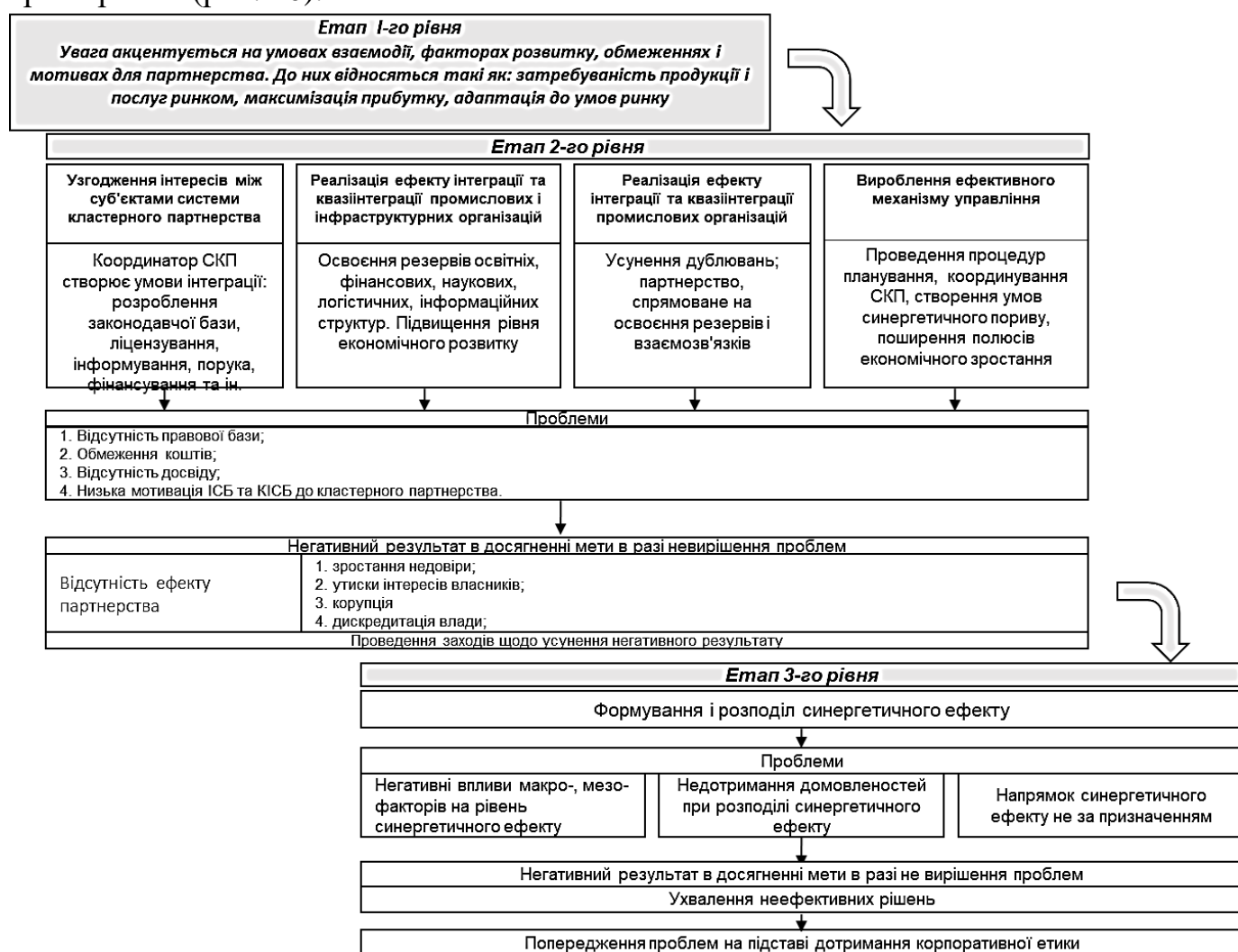

Рис. 10. Етапи формування та розподілу синергетичних ефектів інтересів учасників системи кластерного партнерства

Джерело: сформовано автором

При розгляді розподілу синергетичних ефектів на кожному з 3-х рівнів, здійснюється поетапне вирішення проблеми – зростання конкурентних переваг всіх суб'єктів-учасників систем кластерного партнерства.

Проведені дослідження дозволили визначити соціально-економічну ефективність систем кластерного партнерства завдяки реалізації інтересів учасників мережеских утворень на прикладі проєктів інноваційного розвитку, а також визначення низки ефектів та загальної ефективності інвестування в кластерному партнерстві з урахуванням специфіки співпраці, рівнів управління та важелів регулювання на макро-, мезо- та мікрорівнях, може здійснюватися за формулою (1).

$$E_k = \frac{\sum_{i=0}^T \frac{ГН_i^t}{((1+d)(1+p))^t} - \sum_{i=0}^T \frac{ГВ_i^t}{((1+d)(1+p))^t}}{\sum_{i=0}^T \frac{К_i^t}{((1+d)(1+p))^t}}, \quad (1)$$

де E_k – ефективність діяльності кластера, $ГН_i^t$ – грошові надходження, отримані i -тим підприємством за визначений період часу t , $ГВ_i^t$ – грошові видатки i -го підприємства за конкретний період часу t , $К_i^t$ – капіталовкладення i -го підприємства за визначений період часу t , d – дисконтна ставка, p – річний рівень інфляції.

За результатами дослідження, отримано такі види ефектів від використання систем кластерного партнерства (табл. 4).

Таблиця 4

Соціально-економічна ефективність систем кластерного партнерства

Відображення на мікрорівні	Відображення на мезорівні
Ефект зниження трансакційних витрат	
Зменшення рівня витрат на маркетинг, страхування ризиків, мінімізація статті витрат на експертизу, пошук інформації, ведення переговорів, укладення та оформлення контрактів, забезпечення юридичного захисту.	Зниження трансакційних витрат, які розглядаються як витрати на організацію бізнесу, отримання інформації, ведення переговорів, пошук постачальників, укладання та оформлення контрактів, забезпечення юридичного захисту, вибудовування взаємин як із зовнішніми контрагентами, так і з внутрішніми учасниками.
Антитригерний ефект	
Виникає через співфінансування нововведень учасниками кластерного партнерства. Тригерний ефект повстає, коли для реалізації первісної інновації або вихідного виробництва слід виконати чимало вартісних вторинних змін як наслідок прибутку від первісної інновації або вихідного виробництва може виступити навіть меншим за витрати потрібної реорганізації. У окремої фірми небезпека виникнення такого ефекту досить велика. У кластерному партнерстві ж учасники можуть мінімізувати витрати на подібні вторинні зміни, що дозволяє їм впроваджувати найрізноманітніші технології.	Регіональні органи державної влади, виступаючи в ролі координатора кластерного партнерства, зможуть контролювати споживання фінансових ресурсів. Що породжує стабільний позитивний результат. Для кластерного партнерства комунікаційна мережа утворює винятково слушні домовленості для їх швидкого розповсюдження.
Синергетичний ефект	
Зростання ефективності діяльності учасників кластерного партнерства в результаті їх інтеграції та квазіінтеграції. Отримання додаткових вигід шляхом концентрації виробництва та набутого досвіду; застосування фінансових можливостей для реалізації науково-дослідних робіт; зросту ефективності та здобуток вигід і прерогатив від спільного використання технологій без придбання ліцензій; формування спільних баз знань.	Синергетичний ефект від застосування адміністративного ресурсу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, з дотриманням вигід регіону та територіальної громади, перспектива використання інвестиційного потенціалу партнерів для приросту техніко-економічних показників функціонування регіону; розвиток інфраструктури для підтримки надання державних послуг та підвищення інвестиційної привабливості територій; розвиток підприємництва у регіоні; підвищення рівня якості життя населення регіону; зростання економічного розвитку регіону.

Джерело: розробка автора

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади та запропоновано вирішення наукової проблеми розвитку систем кластерного партнерства національної економіки. Це дало змогу сформулювати такі висновки теоретичного, методологічного й науково-практичного спрямування:

1. На підставі недостатньої розвиненості концептуальних засад щодо формування та розвитку систем кластерного партнерства, які зорієнтовані на підйом національної економіки, сформовано новий методологічний базис програмного розвитку таких систем.

Спираючись на наявні теоретичні положення, визначено, що кластерний розвиток є проявом соціально-економічного, політичного, організаційно-правового ступеня розвитку національної економіки. У дослідженні систематизовано наукові погляди щодо сутності кластерного розвитку та його впливу на рівень конкурентоспроможності національної економіки. У процесі аналізування теоретичних концепцій розвитку інтеграційних процесів доведено, що запорукою гідного стратегічного розвитку України є успішне функціонування державної кластерної політики. Синтез положень теорій та концепцій дозволив обґрунтувати теоретичні засади розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

2. У ретроспективі проаналізовано еволюцію наукових поглядів на генезис та соціально-економічну сутність розвитку систем кластерних утворень та їх глобальних зв'язків у розрізі становлення технологічних укладів, виявлено, що дотепер домінує вузький, однобічний підхід до економічного трактування змісту поняття системи кластерного партнерства. Відповідно, автором запропоновано власне визначення поняття «системи кластерного партнерства як добровільне партнерсько-мережеве утворення, що базується на об'єктивно зумовлених принципах, організаційно-управлінських алгоритмах, методах та інструментах, а також фінансово-економічному забезпеченні для формування стратегічних і тактичних дій у межах політики інноваційного розвитку національної економіки.

3. Окреслено роль та значення державного регулювання та інституційного забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, з'ясовано, що на національному рівні дотепер бракує визначеного інституційного забезпечення, яке б відповідало за розвиток і реалізацію кластерної політики, що накладає певні обмеження на подальшу розбудову систем кластерного партнерства в національній економіці загалом. Дослідження нормативно-правового регулювання діяльності кластерних структур в Україні, зокрема законодавчих документів, що акцентують увагу на створенні кластерів та Закону України «Про індустріальні парки», доводить, що такі інтегровані форми об'єднання, як кластер, мережа, альянс можуть успішно функціонувати. У результаті дослідження виявлено, що на законодавчому рівні не вирішено питання державної підтримки кластерного розвитку, проте на рівні програмного розвитку регіонів сформовано «точки зростання», для стимулювання розвитку ділової активності за допомогою територіальних кластерів, з урахуванням стратегічних цілей розвитку економіки. З'ясовано, що для уніфікації існуючих регіональних програм кластерного розвитку необхідним є формування методичного підґрунтя для забезпечення ефективного

цілепокладання та орієнтації на довгострокову перспективу процесу розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

4. У ході уточнення теоретичних засад формування то розвитку систем кластерного партнерства запропоновано постановку нової наукової проблеми щодо розроблення систем кластерного партнерства національної економіки, яка ґрунтується на положеннях мережевої економіки та на базисі поєднання й узгодження системного, процесного, еволюційного та нейромережевого наукових підходів. Це надасть можливості для формування відповідного сприятливого середовища та конфігурації кластерної інфраструктури на макро- та мезорівнях у контексті подальшої розбудови економіки інноваційного типу.

5. У межах ідеології дослідження сформовано науково-методичні положення розроблення програмних цілей систем кластерного партнерства національної економіки на основі концепції системного підходу, принципів цільової орієнтації, комплексності, ефективності та необхідності формування цільових комплексних програм з урахуванням стратегії економічного розвитку держави. При цьому вимірювання цілей реалізується алгоритмічно та відповідно зорієнтовано на створення кластерних структур через узгодження їх системних елементів з наявними потенціалами для виконання.

6. Систематизація принципів формування, управління та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки стала підґрунтям для засадничих основ програми розвитку кластерних утворень. Обґрунтовано концептуальні засади парадигми розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, які базуються на положеннях інтеграції та квазіінтеграції, теоретичних підходах, принципах цільової орієнтації, комплексності, ефективності, а також відповідному методичному інструментарії для реалізації мережевого управління на всіх етапах розвитку систем кластерного партнерства.

7. Проаналізовано зарубіжну та вітчизняну практики розвитку міжрегіональних та міжгалузевих систем кластерного партнерства на підставі чого визначено, що розвинені країни світу дотримуються стратегії кластерного розвитку, яка передбачає забезпечення соціально-економічної еволюції на основі створення конкурентоспроможної ринкової економіки.

8. Обґрунтовано структурне забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки. Виявлено, що тренди кластерного розвитку реалізуються в рамках трьох основних послідовних етапів: встановлення складу кластерного угруповання; пошуку відповідних груп всередині для забезпечення технології, інформації, ресурсів та інфраструктури; визначення органів державної влади, які зацікавлені в комплексному процесі розвитку кластерного угруповання для забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки.

9. Розроблено комплексний науково-методичний підхід до оцінювання структурних властивостей розвитку систем кластерного партнерства, який базується на принципах мережевої економіки та передбачає (залежно від ступеня їх присутності в ланцюжку створення вартості) трансфер технологій й обмін знаннями та інноваційними розробками, виявлення раціональних структурних меж кооперування та напрямів ефективною взаємодії учасників за ознакою інтенсивності внутрішньогрупової трейдингової діяльності.

10. За результатами дослідження проблематики виявлено тенденції формування та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки. Обґрунтовано сукупність інституціонального підґрунтя для розвитку систем кластерного партнерства національної економіки. Виявлено, що вони базуються на визначених стандартах ранжування інноваційних проєктів у рамках розвитку системи кластерного партнерства з використанням нейронної мережі для можливостей групування і визначення центрів кластерного розвитку національної економіки. Доведено, що інтеграція та квазіінтеграція є достатньо стійким видом взаємовідносин між економічними учасниками, їй притаманні елементи спільної внутрішньої координації в розвитку систем кластерного партнерства. Визначено, що програмні цілі систем кластерного партнерства національної економіки доцільно реалізовувати на базі концепції системного підходу.

11. Розроблено основні вектори та базис для державної програми розвитку систем кластерного партнерства з метою реалізації економічних інтересів учасників машинобудівної галузі у сфері інноваційного розвитку, які можуть бути реалізовані шляхом активізації політики кластерного партнерства в інноваційній сфері та за допомогою підтримки ініціатив реалізації інноваційних проєктів у національній економіці. Визначені програмні засади розвитку систем кластерного партнерства враховують оцінку регіонального потенціалу країни щодо розвитку систем кластерного партнерства; побудову моделі систем кластерного партнерства й оцінку ефективності їх діяльності.

12. Запропоновано процедуру моделювання кластерної архітектури інноваційного розвитку систем кластерного партнерства на прикладі машинобудівної галузі України, яка базується на оцінюванні ймовірнісних сценаріїв реалізації проєктів з урахуванням математичного очікування чистої теперішньої вартості та внутрішньої норми доходності в умовах високого рівня невизначеності та непередбачуваності проявів зовнішнього та внутрішнього середовища з використанням штучних нейронних мереж. Побудовані нейромережеві прогностичні моделі враховують вплив процесів кластеризації на стан мезо- й мікрооб'єктів, зокрема, на мезорівні в короткостроковій перспективі дозволяють розрахувати очікуваний ВВП на душу населення.

13. Сформовано напрями державної підтримки інноваційного розвитку машинобудівної галузі на основі реалізації інтересів учасників систем кластерного партнерства. Встановлено, що ефективним організаційним важелем регуляторної політики інноваційного розвитку в галузі машинобудування на регіональному рівні є направленість на інтенсифікацію взаємодії місцевої промисловості та бізнесу й підвищення рівня життя населення. Комплексно такий процес є синергетичним та базується на основах закону емерджентності.

14. Враховуючи, що властивості систем кластерного партнерства залежать від властивостей її учасників, визначено процедури синергетичного управління розвитком систем кластерного партнерства. Оцінювання синергетичного ефекту реалізації інтересів учасників системи кластерного партнерства вказує на те, що в процесі формування кластерного партнерства на основі мережевих взаємодій ефект емерджентності проявляється більшою мірою, ніж в умовах корпоративних зв'язків. Процедура синергетичного управління доповнює системний підхід у частині

поетапного співробітництва та дії різнорідних зв'язків, які спонукають до якісних змін у системі кластерного партнерства.

15. Базуючись на емпіричних даних, визначено соціально-економічну ефективність програмного розвитку систем кластерного партнерства, яка базується на поєднанні отриманих ефектів зниження трансакційних витрат, анти тригерному та синергетичному ефектах, а також передбачає поетапне оцінювання та підбір нових учасників систем, вибір та корегування стратегії розвитку задля підвищення ефективності партнерства.

Результати дослідження розвивають теорію інтеграції в контексті формування методології розвитку систем кластерного партнерства національної економіки. Її практичні рекомендації можуть бути використані як прикладні положення формування таких систем для підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Шкода М.С. Розвиток кластерного підприємництва у легкій промисловості міста Києва: науково-практична монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, професора, академіка НАПН України І.М. Грищенко. - К.: «Світ успіху», 2019. – 496 с. (20,6 д. а., особисто автору належить 1,1 д. а., особистий внесок: запропоновано заходи активізації політики кластерного розвитку як фактору підвищення конкурентоспроможності національної економіки).

Статті у наукових фахових виданнях України та виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз:

2. Shkoda M. Incentive programmes to enhance cluster partnership development in the EU countries. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. - 2020. - № 6 (153). - С. 69-80. (1,3 д.а.). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

3. Shkoda M., Miahkykh I., Lytvyn N. International trade in goods and its key development trends in Ukraine. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. - 2020. - № 4 (149). - С. 39-49. (1,1 д.а., особисто автору належить 0,35 д. а., особистий внесок: досліджено роль кластерного партнерства при забезпеченні експортно-імпорتنих операцій). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

4. Shkoda M., Pasichnuk A. Process management to ensure enterprise efficiency. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки. - 2020. - № 2 (145). - С. 56-64. (1,03 д. а., особисто автору

належить 0,4 д. а., особистий внесок: запропоновано методи управління інтеграційними процесами для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів бізнесу в кластерних партнерствах). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

5. Shkoda M., Miahkykh I., Radchenko A. Factors ensuring enterprise financial stability in times of crisis. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Науковий журнал. Серія Економічні науки - №5 (139) - 2019. – С. 123-129 (0,7 д. а., особисто автору належить 0,39 д. а., особистий внесок: запропоновано фактори, що забезпечують фінансову стабільність суб'єктів бізнесу в кластерних партнерствах в період кризи). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

6. Shkoda M., Miahkykh I., Peresytko O. Enhancing the enterprise pricing strategy management. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Науковий журнал. Серія Економічні науки - №4 (137) - 2019. – С. 95-103 (1,03 д. а., особисто автору належить 0,45 д. а., особистий внесок: запропоновано стратегію покращення управління ціноутворенням суб'єктів бізнесу в кластерних партнерствах). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

7. Shkoda M., Pečiūrienė A. Creation of interactive platform for ATO veterans of entrepreneurship training. Management: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. – 2019. – Вип. 1. – С. 153-168 (1,7 д. а., особисто автору належить 0,9 д. а., особистий внесок: запропоновано створення інтерактивної платформи розвитку підприємництва в кластерних партнерствах). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

8. Shkoda M., Miahkykh I., Arefieva O. Diagnostics of external environment effects upon enterprise competitive positions in the context of its economic security. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Науковий журнал. Серія Економічні науки - №3 (135) - 2019. – С. 8-17 (1,03 д. а., особисто автору належить 0,4 д. а., особистий внесок: обґрунтовано методологічні особливості конкурентної співпраці між інтегрованими та квазіінтегрованими структурами бізнесу в кластерних партнерствах). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

9. Shkoda M. Applying a contingency approach to project management within meso-level public-private partnerships. Вісник Київського національного університету

технологій та дизайну. Науковий журнал. Серія Економічні науки - №1 (131) - 2019. – С. 30-38. (0,92 д. а.). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

10. Shkoda M. System of administrative solutions for implementation of competition projects based on the State-Private Partnership. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Науковий журнал. Серія Економічні науки - №5 (126) - 2018. – С. 58-66. (0,9 д. а.). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

11. Shkoda M., Ganushchak_Efimenko L., Nifatova O. Strategic approach to managing the risk of the company's business portfolio. Management: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну.– 2018. – Вип. 27. – С. 111-118. (0,4д. а., особисто автору належить 0,27 д. а., особистий внесок автора: обґрунтовано стратегічні підходи до управління ризиками підприємств кластерного партнерства). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

12. Шкода М.С., Ніфатова О.М. Social innovation in entrepreneurship and education as an adaptation tool for servicemen demobilized from the ATO zone Management : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну.– 2018. – Вип. 27. – С. 42-53. (0,55д. а., особисто автору належить 0,27 д. а., особистий внесок: досліджено корпоративно-соціальну відповідальність в кластерних партнерствах). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

13. Шкода М.С. The impact of regulatory policy for implementation of international scientific and educational projects to the country innovational policy of Ukraine. Management : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну.– 2017. – Вип. 26. – С. 143-156. (0,65 д. а.). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

14. Шкода М.С. Institutional implementation of socioeconomic development to regions in Ukraine. Management : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну.– 2017. – Вип. 25. – С. 80-87. (0,4 д. а.). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

15. Шкода М.С., Ніфатова О.М. Активізація політики інноваційного розвитку через утворення інноваційних кластерів як форми державно-приватного партнерства.

Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Науковий журнал. Серія Економічні науки - №6 (117) - 2017. - с. 110-120. (1,1 д. а., особисто автору належить 0,7 д. а., особистий внесок: запропоновано підходи щодо активізації політики інноваційного розвитку через утворення кластерних партнерств). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

16. Шкода М.С. Економічні фактори інноваційного типу розвитку господарської системи / М.С. Шкода // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. / Держ. Н.-д. ін-т інформатизації та моделювання екон. – Київ: НДЕІ, 2017. - №4. – С.94-104. (1,1 д. а.). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Україніка наукова; Джерело; eLIBRARY.RU; РИИЦ; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського].

17. Шкода М.С. Теоретичні концепції економічного розвитку як економічної категорії / М.С. Шкода // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. / Держ. Н.-д. ін-т інформатизації та моделювання екон. – Київ: НДЕІ, 2017. - №3. – С.56-65. (1,2 д. а.). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Україніка наукова; Джерело; eLIBRARY.RU; РИИЦ; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського].

18. Шкода М.С. Організація регуляторної політики ведення бізнесу/ М.С. Шкода //Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. / Держ. Н.-д. ін-т інформатизації та моделювання екон. – Київ: НДЕІ, 2016. - №12. – С.56-68. (1,3 д. а.). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Україніка наукова; Джерело; eLIBRARY.RU; РИИЦ; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського].

19. Шкода М.С. Methods effectiveness evaluation of investment projects of innovation in public-private partnership. Management: зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну.– 2016. – Вип. 24. – С. 100–114. (0,7 д. а.). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

20. Шкода М.С. Активізація інноваційної політики як чинник підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Науковий журнал. Серія Економічні науки - №1 (95) - 2016. - с. 55-63. (0,92 д. а.). [Фахове видання; міжнародні наукометричні бази: Google Scholar; WorldCat; CrossRef; Інтернет-каталог Бібліотеки Конгресу; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Інституційний репозиторій Київського національного університету технологій та дизайну].

21. Шкода М.С. Регуляторна інноваційна політика розвинених країн світу та перспективи зміни курсу вітчизняної економіки на інноваційний тип розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Херсон, 2016. — № 21. — С. 46–51. (0,7 д.а.) [Наукометричні бази: Index Copernicus, Google Scholar].

Статті у міжнародних виданнях, та виданнях індексованих міжнародними наукометричними базами: *Web of Science Core Collection* та/або *Scopus*:

22. Shkoda M., Miahkykh I., Leshanych L. Models of financing of higher education institutions in the foreign countries. *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 4 (2018) No. 5, p. 111–119. (Латвія) (1,03 д. а., особисто автору належить 0,43 д. а., особистий внесок: концепція дослідження та розроблення моделі фінансування потенційних партнерів освітньої інфраструктури в межах кластерного партнерства). [Міжнародні наукометричні бази: *Web of Science*, *Directory of Open Access Journals*, *Research Papers in Economics*, *Index Copernicus*, *Google Scholar*, *WorldCat*, *Crossref*, *Publons*, *BASE*].

23. Shkoda M. Economic indicators of development cluster partnership systems of the national economy. *Európska Veda – Vedecký časopis 12 / European Science – Scientific journal 3/2020*. Podhájska. - p. 86-96. (1,2 д. а.).

24. Shkoda M. Support for innovative entrepreneurship and inclusive education as a basis for strategic economic management in the context of sustainable development. *Laplace En Revista*, Vol. 7 (2021), p. 326-339. (0,9 д. а.). [Міжнародні наукометричні бази: *Web of Science*, *Directory of Open Access Journals*, *Google Scholar*, *SSOAR*, *UlrichsWeb*, *ZDB*, *Worldcat*].

Публікації (статті) у матеріалах науково-практичних конференцій:

25. Shkoda M., Vojtiuk O. The effect of coronavirus COVID-19 on increasing the cost of the public-private partnership model in Ukraine. Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. (27 березня 2020 р., м. Київ). – Київ : КНУТД, 2020. – С. 25-29. (0,25 д. а., особисто автору належить 0,14 д. а., особистий внесок: визначено вплив коронавірусу COVID-19 на розвиток державно-приватного партнерства в Україні).

26. Шкода М., Вареник Д. Особливості вибору способу входження в світ бізнесу. Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріал III-ої Всеукр. наук.-практ. конф. (28 березня 2019 р., м. Київ). - Київ : КНУТД, 2019. - С. 113-119. (0,3 д. а., особисто автору належить 0,17 д. а., особистий внесок: досліджено теоретичні основи розвитку форм кластерного партнерства).

27. Шкода М., Цикал А. Регуляторна політика як інструмент створення сприятливого бізнес-клімату для малого та середнього бізнесу. Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: матеріал III-ої Всеукр. наук.-практ. конф. (28 березня 2019 р., м. Київ). - Київ : КНУТД, 2019. - С. 139-144. (0,3 д. а., особисто автору належить 0,16 д. а., особистий внесок: досліджено інструменти регуляторної політики щодо розвитку кластерного партнерства).

28. Шкода М., Лизогуб І. Розвиток експортного потенціалу малих підприємств як чинник компенсації втрати традиційних зовнішніх ринків збуту. Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні : матеріал III-ої Всеукр. наук.-практ. конф. (28 березня 2019 р., м. Київ). - Київ : КНУТД, 2019. - С. 73-78. (0,25 д. а., особисто автору належить 0,13 д. а., особистий внесок: досліджено експортний потенціал суб'єктів бізнесу в складі кластерного партнерства).

29. Шкода М., Гаркуша І. Кластерна модель об'єднань підприємств: зарубіжний і вітчизняний досвід. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні» (28 березня 2019 р.) – Київ : КНУТД, 2019. – С. 12–17. (0,25 д. а., особисто автору належить 0,15 д. а., особистий внесок: досліджено зарубіжний досвід розвитку форм кластерного партнерства).

30. Шкода М., Гаркуша Д. Кластеризація суб'єктів малого підприємництва на основі франчайзингу. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні» (28 березня 2019 р.) – Київ : КНУТД, 2019. – С. 18–25. (0,4 д. а., особисто автору належить 0,22 д. а., особистий внесок: досліджено форми інтегрованих структур бізнесу).

31. Shkoda M. National measures to encourage innovative activities in developed countries. III International scientific conference: Anti-Crisis Management. 22 of November, 2019, Le Mance, France. - P. 54-58. (0,25 д.а.).

32. Шкода М., Войтіченко В. Удосконалення методики фінансової діагностики підприємства. Матеріали III Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи»: 6 грудня 2018 р., Київ. – Київ : КНУТД, 2018. – С. 45-54. (0,4 д.а. , особисто автору належить 0,25 д. а., особистий внесок: запропоновано шляхи удосконалення методики фінансової діагностики суб'єктів бізнесу).

33. Шкода М., Парфенюк В. Оцінювання ефективності ризик-менеджменту на підприємстві. Матеріали III Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : 6 грудня 2018 р., Київ. – Київ : КНУТД, 2018. – С. 180-188. (0,4 д.а. , особисто автору належить 0,2 д. а., особистий внесок: запропоновано методику оцінювання ефективності ризик-менеджменту для підприємств-учасників кластерного партнерства).

34. Шкода М., Яковенко М. Розробка програми управління кризостійкістю підприємства. Матеріали III Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : 6 грудня 2018 р., Київ. – Київ : КНУТД, 2018. – С. 218-226. (0,4 д.а., особисто автору належить 0,2 д. а., особистий внесок: запропоновано програму управління підприємством під час кризових ситуацій).

35. Шкода М., Ломова Ю. Удосконалення методики оцінювання інтегрованих маркетингових комунікацій підприємства. Матеріали III Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : 6 грудня 2018 р., Київ. – Київ : КНУТД, 2018. – С. 149-154. (0,25 д.а., особисто автору належить 0,12 д. а., особистий внесок: запропоновано методику Європейської кластерної обсерваторії для оцінки інтегрованих маркетингових комунікацій).

36. Шкода М., Кащенко І. Особливості бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Матеріали III Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : 6 грудня 2018 р., Київ. – Київ : КНУТД, 2018. – С. 121-

126. *(0,25 д.а. , особисто автору належить 0,12 д. а., особистий внесок: досліджено особливості міжнародної діяльності суб'єктів бізнесу).*

37. Шкода М., Денисюк Е. Використання інноваційних методів в управлінні персоналом організації. Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: зб. ст. за матеріалами II-ої Всеукр. наук.-практ. конф. (29 березня 2018 р., м. Київ). - К.: КНУТД, 2018. - С. 245–255. *(0,5 д.а. , особисто автору належить 0,25 д. а., особистий внесок: запропоновано ряд інноваційних методів, які підвищують ефективність управління персоналом організації).*

38. Шкода М., Копачевська О. Квінтесенція фундаментальних ідеологій, що акумулюють термінологічний словник управління інноваційним розвитком підприємства. Матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи»: 7 грудня 2017 р., Київ. – Київ : КНУТД, 2017. – С. 409-417. *(0,55 д.а. , особисто автору належить 0,3 д. а., особистий внесок: досліджено тезаурус управління інноваційним розвитком).*

39. Шкода М., Ярошенко А. Сучасний стан експорту та його вплив на економіку України. Матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи»: 7 грудня 2017 р., Київ. – Київ: КНУТД, 2017. – С. 462–469. *(0,35 д.а. , особисто автору належить 0,2 д. а., особистий внесок: досліджено операції експорту та їх вплив на національну економіку).*

40. Шкода М., Косюченко І. Шляхи зниження інвестиційних ризиків впровадження інновацій. Матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи» : 7 грудня 2017 р., Київ. – Київ : КНУТД, 2017. – С. 294-301. *(0,3 д.а. , особисто автору належить 0,2 д. а., особистий внесок: досліджено заходи зниження інвестиційних ризиків суб'єктів бізнесу при впровадженні інновацій).*

41. Шкода М., Левіна Є. Напрями мінімізації ризиків та загроз ресурсному забезпеченню підприємства. Матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи»: 7 грудня 2017 р., Київ. – Київ: КНУТД, 2017. – С. 436-442. *(0,35 д.а. , особисто автору належить 0,15 д. а., особистий внесок: досліджено заходи мінімізації ризиків ресурсному забезпеченню суб'єктів бізнесу).*

42. Шкода М., Купріянов І.А. Особливості формування стійких конкурентних переваг корпоративних структур на основі SWOT-аналізу процесу інтеграції кластерного типу в Київській області. Матеріали II Всеукраїнської наукової інтернет-конференції «Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи»: 7 грудня 2017 р., Київ. – Київ: КНУТД, 2017. – С. 193-200. *(0,35 д.а. , особисто автору належить 0,2 д. а., особистий внесок: досліджено інтеграційні процеси кластерних партнерств в Київській області).*

43. Шкода М., Сташейко А.В. Теоретичні аспекти формування інвестиційної стратегії на підприємствах легкої промисловості. Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-пр. конференції(30 березня 2017 р.) – Київ : КНУТД, 2017. – С. 254–259. *(0,25 д.а., особисто автору належить 0,1 д. а., особистий внесок: досліджено теоретичні основи розвитку інвестиційної стратегії суб'єктів-бізнесу).*

44. Шкода М., Чермак В.І. Принципи організаційного забезпечення управління інноваційним розвитком підприємства. Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-пр. конференції (30 березня 2017 р.) – Київ : КНУТД, 2017. – С. 89–95. *(0,3 д.а., особисто автору належить 0,2 д. а., особистий внесок: запропоновано принципи забезпечення управління інноваційним розвитком суб'єктів-бізнесу).*

45. Шкода М., Лубко Р.В. Формування інноваційної політики підприємства. Актуальні проблеми інноваційного розвитку кластерного підприємництва в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-пр. конференції(30 березня 2017 р.) – Київ : КНУТД, 2017. – С. 73–81. *(0,4 д.а., особисто автору належить 0,2 д. а., особистий внесок: запропоновано етапи формування інноваційної політики суб'єктів-бізнесу).*

Публікації (тези доповідей) у матеріалах науково-практичних конференцій:

46. Шкода М., Чекерда В. Система управлінських рішень при реалізації проєктів державно-приватного партнерства. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами». Київ, НАУ, 21 травня 2019 р. С. 44-46. *(0,1д. а., особисто автору належить 0,05 д. а., особистий внесок: досліджено систему управлінських рішень при реалізації кластерного партнерства).*

47. Шкода М., Ганущак-Єфіменко Л., Гончаренко І., Крахмальова Н. Формування інноваційної інфраструктури для забезпечення розвитку стратегічних пріоритетів України. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації». М. Київ, 2019р. С. 17-18. *(0,1д.а., особисто автору належить 0,03 д. а., особистий внесок: запропоновано етапи формування інноваційної структури для забезпечення розвитку стратегічних пріоритетів України).*

48. Шкода М. Підвищення ефективності управління на всіх стадіях реалізації ДПП проєктів. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами». Київ, НАУ, 21 травня 2019 р. С. 42-44. *(0,1д.а.).*

49. Shkoda M. Improvement of strategic management enterprise pricing policy. Матеріали Міжнародної конференції з економіки «Вдосконалення економіки та фінансової системи країни: сучасний стан та перспективи»(23 листопада 2019р.).- Запоріжжя: КПУ, 2019. С. 33-35. *(0,1д.а.).*

50. Шкода М. Співпраця держави і приватного сектора в контексті реалізації національної стратегії інноваційного розвитку країни. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (1 грудня2019.)-Луцьк: Вид-во ЛНТУ, 2019. С. 64-66. *(0,1д.а.).*

51. Шкода М. Тейлоринг управління проєктами ДПП. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції"Сучасні підходи до ефективного використання потенціалу економіки" (м. Запоріжжя, 19 жовтня 2019р.)- Східноукраїнський інститут економіки та управління. _Запоріжжя:ГО "СІЕУ", 2019. С.22-24. *(0,1д.а.).*

52. Shkoda M. Analysis of National Measures Fostering Innovations in Developed Countries and Adaptability to Their Current Social and Economic Conditions in Ukraine.

V-th International Conference "Actual Economy: Asian Discourse on Global Challenges"; Bangkok. TH. October, 2016. p. 35-38 (0, 1d.a.).

АНОТАЦІЯ

Шкода М. С. Методологічні основи розвитку систем кластерного партнерства національної економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – ВНЗ «Національна академія управління». – Київ, 2021.

Дисертаційну роботу присвячено вирішенню наукової проблеми щодо формування та наукового обґрунтування теоретичних засад та методологічних основ розвитку систем кластерного партнерства національної економіки. Досліджено теоретичні концепції еволюції розвитку кластерного партнерства в просторово-часовому континуумі, окреслено роль державного регулювання та інституціонального підґрунтя розвитку систем кластерного партнерства національної економіки. Розроблено концептуальні положення розвитку систем кластерного партнерства, систематизовано принципи формування, управління та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, сформовано науково-методичні положення розроблення програмних цілей систем кластерного партнерства національної економіки. Проаналізовано зарубіжну та вітчизняну практику розвитку міжрегіональних та міжгалузевих систем кластерного партнерства, обґрунтовано структурне забезпечення розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, розроблено комплексний науково-методичний підхід до оцінювання структурних властивостей розвитку систем кластерного партнерства. Виявлено тенденції формування та розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, розроблено програмні засади формування систем кластерного партнерства як базису для реалізації економічних інтересів учасників машинобудівної галузі у сфері інноваційного розвитку, запропоновано процедуру моделювання кластерної архітектури інноваційного розвитку систем кластерного партнерства на прикладі машинобудівної галузі України. Сформовано напрями державної підтримки інноваційного розвитку машинобудівної галузі на основі реалізації інтересів учасників систем кластерного партнерства, обґрунтовано синергетичне управління розвитком систем кластерного партнерства, визначено соціально-економічну ефективність програмного розвитку систем кластерного партнерства. Запропоновано постановку нової наукової проблеми щодо розроблення систем кластерного партнерства національної економіки, яка ґрунтується на положеннях мережевої економіки, а також на базисі поєднання й узгодження системного, процесного, еволюційного та нейромережевого наукових підходів для можливості формування відповідного сприятливого середовища та конфігурації кластерної інфраструктури в контексті подальшої розбудови економіки інноваційного типу. Обґрунтовано концептуальні засади парадигми розвитку систем кластерного партнерства національної економіки, що базуються на положеннях інтеграції та квазіінтеграції, теоретичних підходах, принципах цільової орієнтації, комплексності, ефективності, адресності, а також відповідному методичному інструментарію для реалізації мережевого управління на всіх етапах формування та розвитку систем

кластерного партнерства з дотриманням узгодженості цільових вигід за програмними стратегічними цілями та завданнями кластеризації національної економіки.

Ключові слова: кластерне партнерство, взаємодіючі суб'єкти бізнесу, мережева економіка, інтеграція, квазіінтеграція, програмний розвиток, машинобудування, інноваційний розвиток, державна підтримка, синергетичне управління.

АННОТАЦІЯ

Шкода М. С. Методологические основы систем кластерного партнерства национальной экономики. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03 - экономика и управление национальным хозяйством. - ВУЗ «Национальная академия управления». – Киев, 2021.

Диссертационная работа посвящена решению научной проблемы по формированию и научному обоснованию теоретических и методологических основ развития систем кластерного партнерства национальной экономики. Исследованы теоретические концепции эволюции развития кластерного партнерства в пространственно-временном континууме, определена роль государственного регулирования и институционального основания развития систем кластерного партнерства национальной экономики. Разработаны концептуальные положения развития систем кластерного партнерства, систематизированы принципы формирования, управления и развития систем кластерного партнерства национальной экономики, сформированы научно-методические положения разработки программных целей систем кластерного партнерства национальной экономики. Проанализированы зарубежные и отечественные практики развития межрегиональных и межотраслевых систем кластерного партнерства, обоснованно структурное обеспечение развития систем кластерного партнерства национальной экономики, разработан комплексный научно-методический подход к оцениванию структурных свойств развития систем кластерного партнерства. Выявлены тенденции формирования и развития систем кластерного партнерства национальной экономики, разработаны программные принципы формирования систем кластерного партнерства как базиса для реализации экономических интересов участников машиностроительной отрасли в сфере инновационного развития, предложена процедура моделирования кластерной архитектоники инновационного развития систем кластерного партнерства на примере машиностроительной отрасли Украины. Сформированы направления государственной поддержки инновационного развития машиностроительной отрасли на основе реализации интересов участников систем кластерного партнерства, обоснованно синергетическое управление развитием систем кластерного партнерства, определены социально-экономическую эффективность программного развития систем кластерного партнерства. Предложена постановка новой научной проблемы по разработке систем кластерного партнерства национальной экономики, основанной на положениях сетевой экономики, а также на базисе сочетания и согласования системного, процессного, эволюционного и нейросетевого научных подходов для возможности формирования соответствующего благоприятной среды и конфигурации кластерной инфраструктуры в контексте

дальнейшего построения экономики инновационного типа . Обоснованы концептуальные основы парадигмы развития систем кластерного партнерства национальной экономики, основанные на положениях интеграции и квазиинтеграция, теоретических подходах, принципах целевой ориентации, комплексности, эффективности, адресности, а также соответствующем методическом инструментарии для реализации сетевого управления на всех этапах формирования и развития систем кластерного партнерства с соблюдением согласованности целевых выгод с программными стратегическими целями и задачами кластеризации национальной экономики.

Ключевые слова: кластерное партнерство, взаимодействующие субъекты бизнеса, сетевая экономика, интеграция, квазиинтеграция, программное развитие, машиностроение, инновационное развитие, государственная поддержка, синергетическое управление.

SUMMARY

Mariana Shkoda Methodological frameworks to enhance cluster partnership systems in the national economy. - The manuscript.

Thesis submitted for the Degree of Doctor of Sciences in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and national economy management. – Higher Education Institution "National Academy of Management". – Kyiv, 2021.

The thesis provides insights into a research problem related to the formation and scientific substantiation of a theoretical background and methodological premises to enhance cluster partnership system development in the national economy. The study explores theoretical concepts of the evolution of cluster partnerships in the space-time continuum as well as the role of government regulation and institutional support to cluster partnership systems development in the national economy.

Conceptual provisions for the development of cluster partnership systems have been developed, the principles of formation, management and development of cluster partnership systems of the national economy have been systematized, scientific and methodological provisions for developing program goals of cluster partnership systems of the national economy have been formed. The foreign and domestic practice of development of interregional and interbranch systems of cluster partnership is analyzed, the structural maintenance of development of systems of cluster partnership of national economy is substantiated, the complex scientific and methodical approach to an estimation of structural properties of development of systems of cluster partnership is developed. The tendencies of formation and development of cluster partnership systems of national economy are revealed, program bases of formation of cluster partnership systems as a basis for realization of economic interests of participants of machine-building branch in the field of innovative development are developed. The directions of state support of innovative development of machine-building branch based on realization of interests of participants of systems of cluster partnership are formed, synergetic management of development of systems of cluster partnership is proved, social and economic efficiency of program development of systems of cluster partnership is defined. It is proposed to pose a new scientific problem on the development of cluster partnership systems of the national economy, based on the provisions of the network economy, and based on combining

and coordinating systemic, process, evolutionary and neural network scientific approaches to create a favorable environment. Conceptual bases of paradigm of development of cluster partnership systems of national economy based on provisions of integration and quasi-integration, theoretical approaches, principles of target orientation, complexity, efficiency, targeting, corresponding methodical tools for realization of network management at all stages of formation and development of cluster partnership systems are substantiated. compliance with the coordination of target benefits for program strategic goals and objectives of clustering of the national economy.

Keywords: cluster partnership, interacting business entities, network economy, integration, quasi-integration, program development, mechanical engineering, innovative development, state support, synergetic management.

Відповідальна за випуск
доктор економічних наук, професор
Ганущак-Єфіменко Людмила Михайлівна